

Sikringsbokføring fra IAS 39 til IFRS 9

"Vil endringene knyttet til sikringsbokføring fra IAS 39 til IFRS 9 føre til et finansregnskap som i større grad reflekterer foretakets risikostyring, og dermed gir brukerne mer beslutningsnyttig informasjon?"

Edvin Ness Aarak og Terje Hatleberg

Veileder: Lars Inge Pettersen

Masteroppgave innenfor regnskap og revisjon

NORGES HANDELSHØYSKOLE

Dette selvstendige arbeidet er gjennomført som ledd i masterstudiet i regnskap og revisjon ved Norges Handelshøyskole og godkjent som sådan. Godkjenningen innebærer ikke at Høyskolen eller sensorer innestår for de metoder som er anvendt, resultater som er fremkommet eller konklusjoner som er trukket i arbeidet.

Sammendrag

IASB har mottatt kritikk for at gjeldende standard for finansielle instrumenter, IAS 39, ikke har gitt grunnlag for stor grad av samsvar mellom foretakenes operasjonelle risikostyring og finansregnskapet.

I juli 2014 var den nye standarden, IFRS 9, endelig ferdigstilt. Denne oppgaven er ment å drøfte endringene knyttet til sikringsbøkføring fra IAS 39 til IFRS 9 i lys av hvordan samsvaret er mellom risikostyring og finansregnskap. Vil overgangen til IFRS 9 føre til et større grad av samsvar?

Gjennom å drøfte reglene etter dagens standard, og endringer til ny standard ser vi på hvilke effekter endringene vil ha. Gjennom denne sammenligningen ser vi at IASB med ny standard har utvidet både muligheter og plikter for foretakene, som gir grunnlag for økt samsvar mellom operasjonell risikostyring og dens regnskapsmessige behandling.

Forord

Denne masteroppgaven er en obligatorisk del av masterstudiet i regnskap og revisjon (MRR) ved Norges Handelshøyskole. Oppgaven er skrevet i vårt andre semester i perioden januar 2016 til juni 2016.

Begrunnelsen for at vi valgte å skrive om nettopp sikringsbokføring etter IFRS 9 er at standarden senest skal implementeres fra og med regnskapsåret 2018, og at det dermed er et svært dagsaktuelt tema. Vi vet fra vår erfaring i arbeidslivet at mange opplever temaet og problemstillingene rundt sikringsbokføring som forholdsvis kompliserte. Vi ønsket derfor å tilegne oss kunnskap om sikringsbokføring etter IFRS 9, slik at vi kan utgjøre ressurspersoner omkring temaet når vi kommer tilbake i arbeidslivet høsten 2017.

Arbeidet med oppgaven har vært utfordrende, men også spennende med en svært bratt læringskurve. Det har vært mange gode diskusjoner både med hverandre, veileder og kollegaer.

Vi ønsker til slutt å rette en stor takk til vår veileder Lars Inge Pettersen for gode tilbakemeldinger og innspill på oppgavens faglige innhold og struktur.

Bergen, juni 2016

Edvin Ness Aarak og Terje Hatleberg

Innholdsfortegnelse

<i>Sammendrag</i>	2
<i>Forord</i>	3
<i>Figurer</i>	7
1. Innledning	8
1.1 Introduksjon	8
1.2 Problemstilling	8
1.3 Avgrensning	9
1.4 Struktur	9
2. Teoretisk rammeverk	11
2.1 Introduksjon	11
2.2 Risikostyring og økonomisk sikring	11
2.2.1 Eksponering mot risiko	12
2.2.1.1 Valuta	12
2.2.1.2 Råvarer	14
2.2.1.3 Renter	15
2.2.2 Derivater som styringsverktøy	16
2.2.2.1 Opsjoner	16
2.2.2.2 Forwards og futures.....	17
2.2.2.3 Rentebytteavtaler (renteswaps)	18
2.2.3 Andre sikringsinstrumenter enn derivater	18
2.3 Sikringsbokføring	20
2.3.1 En introduksjon til sikringsbokføring	20
2.3.2 Sentrale definisjoner.....	20
2.3.2.1 Et derivat	20
2.3.2.1.1 Innebygde derivater.....	21
2.3.2.1.2 Ikke-derivative finansielle instrumenter.....	25
2.3.2.2 Bindende tilsagn ("firm commitment").....	26
2.3.2.3 Forventet transaksjon	26

2.3.3	Typer sikringsbokføring	27
2.3.3.1	Virkelig verdi-sikring ("fair value hedges").....	27
2.3.3.1.1	Virkelig verdi-sikring ("fair value hedges") etter IAS 39	27
2.3.3.1.2	Endringer i virkelig verdi-sikring fra IAS 39 til IFRS 9	29
2.3.3.2	Kontantstrømsikring ("cash flow hedges")	30
2.3.3.2.1	Kontantstrømsikring ("cash flow hedges") etter IAS 39.....	30
2.3.3.2.2	Endringer i kontantstrømsikring ("cash flow hedges") fra IAS 39 til IFRS 9.....	33
2.3.3.3	Sikring av nettoinvestering i utenlandsk virksomhet ("hedges of net investments in foreign operations") etter IAS 39 og IFRS 9.....	34
2.3.4	Et sikringsinstrument.....	36
2.3.4.1	Et kvalifiserende sikringsinstrument etter IAS 39	36
2.3.4.2	Endringer knyttet til sikringsinstrument fra IAS 39 til IFRS 9	37
2.3.5	Et sikringsobjekt.....	39
2.3.5.1	Et kvalifiserende sikringsobjekt etter IAS 39.....	39
2.3.5.2	Endringer knyttet til sikringsobjekt fra IAS 39 til IFRS 9	40
2.3.5.3	Sikring av en gruppe av objekter.....	45
2.3.5.3.1	Sikring av en gruppe av objekter etter IAS 39	45
2.3.5.3.2	Endringer knyttet til sikring av en gruppe av objekter fra IAS 39 til IFRS 9	46
2.3.5.3.3	Sikring av en gruppe av objekter sin nettoposisjon etter IAS 39 og IFRS 9	48
2.3.5.3.4	Sikring av en netto null posisjon etter IAS 39 og IFRS 9	49
2.3.5.3.5	Sikring av en komponent av et nominelt beløp for en gruppe av objekter ("hedging layers of a group") etter IAS 39 og IFRS 9	50
2.3.6	Kriterier for å kunne benytte sikringsbokføring.....	51
2.3.6.1	Kriterier etter IAS 39.....	51
2.3.6.2	Endringer i kriterier fra IAS 39 til IFRS 9	52
2.3.6.2.1	Rebalansering	53
2.3.7	Avvikling av sikringsforhold	57
2.3.7.1	Avvikling av sikringsforhold etter IAS 39.....	57
2.3.7.2	Endring i avvikling av sikringsforhold fra IAS 39 til IFRS 9	57

3. Eksemplifisering av endringer knyttet til sikringsbokføring - IAS 39 til IFRS 9.....	59
3.1 Introduksjon	59
3.2 Bruk av ikke-derivative finansielle eiendeler og forpliktelser som sikringsinstrument	59
3.3 Bruk av komponenter av ikke-finansielle poster som sikringsobjekt	63
3.4 Rebalansering og delvis avvikling.....	69
3.5 Sikring av en komponent av et nominelt beløp for en gruppe av objekter ("hedging layers of a group")	70
4. Alternativer til sikringsbokføring	72
4.1 Introduksjon	72
4.2 Kontrakter til eget bruk	72
4.3 Bruk av virkelig verdi opsjon på kredittrisiko.....	74
5 Konklusjon.....	77
6 Svakheter med oppgaven.....	80
7 Videre arbeid.....	81
8 Referanser.....	82

Figurer

Figur 1. Spotkurser NOK/EUR jan. 1999 – feb. 2016.	13
Figur 2. Prisen for aluminium i USD mai 2006 – mai 2016.	14
Figur 3. Nibor 3M des. 2012 – apr. 2016.	15
Figur 4. Vurdering på om et derivat skal skilles ut etter IAS 39.	22
Figur 5. Vurdering på om et valutaderivat skal skilles ut.	23
Figur 6. Vurdering på om et derivat skal skilles ut etter IFRS 9.	24
Figur 7. Eksempel virkelig-verdi sikring.	28
Figur 8. Eksempel virkelig-verdi sikring – bokføring.	29
Figur 9. Eksempel kontantstrømsikring.	32
Figur 10. Eksempel kontantstrømsikring – bokføring.	32
Figur 11. Eksempel sikring av nettoinvestering i utenlandsk foretak.	35
Figur 12. Eksempel sikring av nettoinvestering i utenlandsk foretak - bokføring.	35
Figur 13. Kan risiko identifiseres separat og måles pålitelig.	41
Figur 14. Øremerking av en gruppe av objekter som sikringsobjekter.	47
Figur 15. Rebalanseringsmodell ved endringer i sikringsforholdet.	54
Figur 16. Eksempel ved bruk av ikke-derivativ finansiell eiendel som sikringsinstrument.	60
Figur 17. Eksempel ved bruk av ikke-derivativ finansiell eiendel som sikringsinstrument – bokføring.	62
Figur 18. Eksempel ved bruk av komponent av ikke-finansiell post som sikringsobjekt.	65
Figur 19. Eksempel ved bruk av komponent av ikke-finansiell post som sikringsobjekt – bokføring.	67
Figur 20. Eksempel bruk av virkelig verdi opsjon på kredittrisiko.	75
Figur 21. Eksempel bruk av virkelig verdi opsjon på kredittrisiko – bokføring.	75

1. Innledning

1.1 Introduksjon

IASB, the International Accounting Standards Board, har siden 2008 arbeidet med ny standard for finansielle instrumenter. Arbeidet med ny standard er et svar på kritikken som IASB har mottatt for gjeldende standard. Arbeidet har vært delt opp i tre ulike delprosjekter med:

- (1) klassifisering og måling,
- (2) nedskrivning og
- (3) sikringsbokføring.

Det har vært publisert flere utgaver av den nye standarden, International Financial Reporting Standards (IFRS) 9. Delprosjekt (3) sikringsbokføring ble ferdigstilt i november 2013. IFRS 9 ble endelig ferdigstilt i juli 2014, og implementering av den skal skje senest fra og med regnskapsår som starter 1. januar 2018 eller senere (IASB).

Den nye standarden og dens regler for sikringsbokføring tar sikte på å oppnå en bedre sammenheng mellom en foretakets operasjonelle risikostyring, formålet med sikringen og påvirkningen som sikringen har på finansregnskapet (EY, 2014). Forgjengeren til IFRS 9, International Accounting Standards (IAS) 39, har blitt kritisert for å være utpreget regelbasert, og gitt resultater i regnskapet som i for liten grad har tatt inn over seg hvordan risikoen i foretaket har vært styrt i praksis (Madsen, 2015).

1.2 Problemstilling

Mange foretak har i større eller mindre grad en eksponering mot valuta, rentemarkeder eller råvaremarkeder. Fordi foretakenes kjernevirksomhet sjelden inkluderer spekulasjon i bevegelser i disse markedene, er det ikke unormalt å inngå såkalte sikringsforretninger.

Det er den regnskapsmessige behandlingen av sikringsforretninger vi ønsker å rette søkelyset mot, og særlig forskjellene fra IAS 39 til IFRS 9. Vi fokuserer på om IASB har svart på kritikken som nevnt under introduksjonen, og kommet frem til en regnskapsstandard som gir foretakene anledning til å vise sin operasjonelle risikostyring i finansregnskapet.

På bakgrunn av ovenstående har vi formulert følgende problemstilling:

"Vil endringene knyttet til sikringsbokføring fra IAS 39 til IFRS 9 føre til et finansregnskap som i større grad reflekterer foretakets risikostyring, og dermed gir brukerne mer beslutningsnyttig informasjon?"

1.3 Avgrensning

Oppgaven er avgrenset i form av at sikring av åpne porteføljer, såkalt makrosikring er utelatt. Dette er en naturlig avgrensning fordi IASB sitt arbeid med makrosikring fortsatt ikke er ferdigstilt, og er ikke tatt med i den endelige versjonen av IFRS 9 av juli 2014. I oppgaven ser vi også bort fra eventuell skatte- og avgiftsproblematikk.

1.4 Struktur

Oppgaven innledes av en teoridel hvor vi kort drøfter foretakenes behov for risikostyring. Det utdypes hva sikringsforretninger er, og hvorfor foretaket kan ønske å inngå slike. Dette inkluderer å se til foretakets ulike risikoeksponeringer i form av valuta, renter og råvarer. Oppgaven går ikke i dybden på finansteorien knyttet til de ulike derivatene benyttet som sikringsinstrumenter. Det gis i stedet en mer overordnet oversikt som er ansett hensiktsmessig i forbindelse med problemstillingen i oppgaven.

Teorikapittelet avsluttes med en innføring i sikringsbokføring. Dette er teori om den regnskapsmessige behandlingen av foretakets risikostyring. Innføringen gis først etter IAS 39 og deretter drøftes endringer til ny standard.

Etter teorikapittelet har vi et eget kapittel for illustrasjoner av endringer knyttet til sikringsbokføring.

For å nyansere bildet av sikringsbokføring har vi videre et eget kapittel for alternativer til sikringsbokføring. Det er ikke alle alternativer som drøftes, men vi løfter viktige endringer knyttet til alternativene under ny standard.

Gjennom store deler av oppgaven er strukturen lagt opp slik at teori drøftes ved hjelp av eksempler. I teoridelen er det benyttet korte debet/kredit eksempler, mens det i kapittel 3 benyttes større eksempler for å illustrere endringer i sikringsbokføring.

2. Teoretisk rammeverk

2.1 Introduksjon

Det teoretiske rammeverket har vi valgt å dele i to ulike deler:

- (1) risikostyring og økonomisk sikring og
- (2) sikringsbokføring.

Teorien om risikostyring og økonomisk sikring er med å lage et fundament for teorien om sikringsbokføring.

Teorien om risikostyring holdes på et grunnleggende nivå, men tilstrekkelig som fundament for de regnskapsmessige problemstillingene som behandles i oppgaven. Innføringen gir teori om ulike markedsrisikoer, og om de ulike styringsverktøyene for å håndtere risiko.

I teori om sikringsbokføring drøfter vi etter IAS 39, samt drøfter endringer fra gjeldende til ny standard. Omfanget av teorien og drøftelser av endringer er holdt på et nivå hvor vi mener å få frem de viktigste endringene.

2.2 Risikostyring og økonomisk sikring

For å først illustrere det grunnleggende i økonomisk sikring kan man tenke seg et foretak som har funksjonell valuta i norske kroner (NOK), men har valgt å ta opp lån i euro (EUR) lik MEUR 1. På tidspunkt for inngåelse av lån er den norske kronen relativt sterk mot euro i et historisk perspektiv. Spotkursen NOK/EUR er på dette tidspunktet 6,5. Når lånet skal innfris to år senere har den norske kronen svekket seg mot EUR. På tidspunkt for innfrielse av lånet er spotkursen 10,0. Lånet som utgjorde 6,5 MNOK ved inngåelse, utgjør altså hele 10,0 MNOK ved innfrielse. En økning i gjeld på nær 54 prosent. Det kan således virke åpenbart at det er fornuftig å sikre seg mot valutarisiko. Det er imidlertid mange eksempler på at det i etterpåklokskapens lys ikke har lønnet seg. Likevel er det naturligvis ikke hva fasiten viser i ettertid som avgjør om en bør sikre seg eller ikke.

Den norske kronen kunne ha styrket seg mot euro i låneperioden, men å gå glipp av en eventuell gevinst ved at den utenlandske valuta appresierte seg mot norske kroner, kan en sammenligne med en kostnad for forsikring. *"Det å klage på at den utenlandske gjelden har medført et tap, er som å klage på at huset aldri har brent, etter at man har forsikret det i 30 år."* (Korsvold & Høidal, 2012)

Eksempelet ovenfor illustrerte kort behovet for økonomisk sikring mot valutarisiko. I virkeligheten sikrer foretakene seg også mot andre typer risikoer enn valuta. Ofte sikres det for eksempel mot endringer i råvare- og rentemarkeder.

2.2.1 Eksponering mot risiko

I det følgende gis det en kort innføring i eksponering mot risiko knyttet til markeder for valuta, råvarer og renter.

2.2.1.1 Valuta

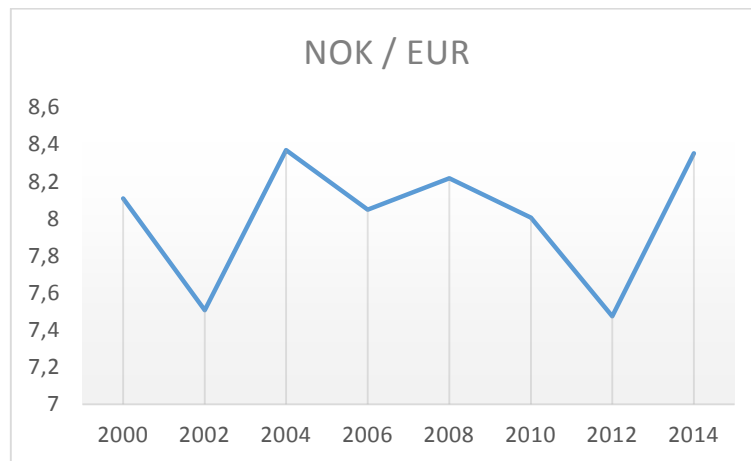
Et foretak kan være eksponert for valutarisiko på ulike måter. For det første kan det oppstå valutarisiko ved at det skal gjennomføres fremtidige transaksjoner i valuta, såkalt transaksjonsrisiko (Mellemseter & Mørch, 2006). Det typiske eksempelet er et fremtidig salg eller varekjøp. Kursen ved avtaleinngåelse om en fremtidig transaksjon er sannsynligvis ulik den kursen som er gjeldende på tidspunktet for den fremtidige transaksjonen, altså oppstår det en valutarisiko.

Selv etter en gjennomført transaksjon kan det oppstå en ny form for valutarisiko, gjerne kalt balanserisiko (Mellemseter & Mørch, 2006). Valutakursen på tidspunkt for innregning i balansen, kan være ulik kursen som er gjeldende ved tidspunkt for oppgjør. Valutaeksponering i balansen kan for så vidt også skje uten at det først har skjedd en regnskapsmessig transaksjon. Vi så et eksempel på en ren balanserisiko i innledningen til dette kapittelet, ved at et foretak tok opp gjeld i utenlandsk valuta.

Til slutt kan foretaket også bære valutarisiko ved investeringer i utenlandske selskaper, og gjennom å ha et datterselskap med en annen funksjonell valuta enn foretakets egen funksjonelle valuta.

Hovedformålet med sikring av valuta er å eliminere støy som en ikke kan påvirke, eller å redusere de usikkerhetsfaktorene foretaket ikke kan kontrollere. Dette gjelder uavhengig av type valutarisiko, og også for sikring av andre typer risikoer enn valuta.

Under innledningen til dette kapittelet brukte vi betegnelsen spotkurs for å si noe om hva forholdet var mellom NOK og EUR. Når vi i oppgaven benytter betegnelsen spotkurs, viser det til kursen som Norges Bank oppgir. Kursen er en midtkurs, det vil si midtpunktet mellom kjøps- og salgskurs i interbankmarkedet (Norges Bank).

Figur 1. Spotkurser NOK/EUR jan. 1999 – feb. 2016. Hentet fra Norges Bank (2016):

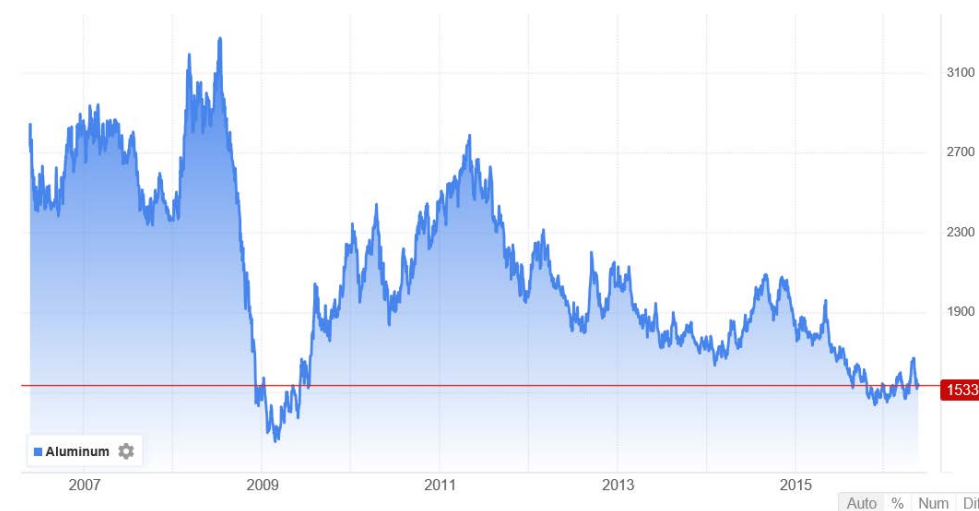
<http://www.norges-bank.no/Statistikk/Valutakurser/valuta/EUR/>

Av figur 1 ser en at spotkursen til NOK/EUR varierer relativt mye over tid. Variasjon i valutakurser kan gi stor påvirkning på et foretaks økonomi om en ikke har sikret seg for eksponeringene.

2.2.1.2 Råvarer

Råvarerisiko oppstår hovedsakelig gjennom at foretaket forbruker råvarer som en del av produksjonen, eller ved at foretaket selv produserer råvarer, eller som en kombinasjon av disse.

Risikoen for en produsent kan illustreres ved å se på en produsent av aluminiumfelger. Produsenten er naturligvis påvirket av prisen av aluminium. Produsenten inngår en langtidskontrakt for tilvirkning, salg og levering av felger nå, med produksjon og levering over de neste 12 månedene. Aluminiumet som inngår i produksjonen kjøpes inn jevnt over hele produksjonsperioden. Den profitten som en har budsjettert med er basert på dagens aluminiumspris. Dersom aluminiumsprisen øker betydelig i perioden vil produsenten tape penger på den delen av produksjonen som produseres til forhøyet pris. Det virker dermed logisk å sikre seg en pris på aluminiumet for hele produksjonsperioden, lik prisen ved inngåelse av kontrakt. Det vil i så fall sørge for at foretaket sitter igjen med netto profitt, gitt alt annet likt. En slik sikring kan også medføre at foretaket går glipp av en eventuell oppside ved et fall i råvareprisen, men det er avhengig av hvilken form for sikring en har inngått. Ulike former for sikring drøftes nærmere i de etterfølgende delkapitler.

Figur 2. Prisen for aluminium i USD mai 2006 – mai 2016. Hentet fra Trading Economics (2016): <http://www.tradingeconomics.com/commodity/aluminum>

2.2.1.3 Renter

Et foretak vil være utsatt for renterisiko dersom eiendeler eller forpliktelser i balansen påvirkes av endringer i rentenivå, eller ved at endringer i rentenivå påvirker fremtidige kontantstrømmer.

Om selskapet eier en obligasjon med en gitt fast kupongrente, så vil markedsverdien av denne påvirkes av endringer i markedsrenten. Litt enkelt fortalt vil verdien av eiendelen, dvs. obligasjonen gå ned, dersom markedsrenten går opp, og vice versa.

Dersom foretaket har tatt opp lån til flytende rente, vil foretakets finansieringskostnader være avhengig av hvordan markedsrenten utvikler seg. Endringer i lånerenten vil gi endringer i foretakets fremtidige kontantstrømmer ved utbetaling av renteterminbeløp.

Et foretak kan sikre seg for endringer i rentenivået. Typisk inngås det en såkalt rentebytteavtale (swap) hvor foretaket bytter den flytende renten på bank- eller obligasjonslånet mot en fast rente. For de fleste foretak vil det være mest fornuftig å bytte en flytende rente til en fast rente for å oppnå en større forutsigbarhet for ledelsen, og dermed oppnå bedre informasjon om fremtiden. Det finnes imidlertid også tilfeller hvor det motsatte vil være tilfellet. En bank som stort sett har flytende rente på utlån til sine kunder, vil oftest ønske en flytende rente på innlån. Dersom markedsrenten synker vil banken ofte måtte sette ned renten på utlån til kundene. Med en flytende rente på innlån vil nettorenten (utlånsrente fratrukket innlånsrente) holde seg omtrent på samme nivå. En bank kan altså ønske å bytte en fast rente i en flytende rente, og dermed oppnå flytende rente på begge sider av balansen.

Figur 3. Nibor 3M des. 2012 – apr. 2016. Hentet fra Oslo Børs (2016): <http://www.oslobors.no/markedsaktivitet/#/details/NIBOR3M.NIBOR/overview>

2.2.2 Derivater som styringsverktøy

"Derivater er en samlebetegnelse for opsjoner, forwards og futures" (Oslo Børs, 2013). Når vi skrev om risiko knyttet til valuta, råvarer og renter, nevnte vi også at foretakene kan velge å sikre seg mot disse risikoene. En ofte brukt metode for å sikre seg mot slik risiko er å inngå derivater. Det gis i det følgende en nærmere beskrivelse av de ulike typene derivater.

2.2.2.1 Opsjoner

"En opsjon kan kort defineres som en rett til å kjøpe eller selge noe til en fastsatt pris innen eller på et bestemt tidspunkt i fremtiden" (Oslo Børs, 2013).

Opsjoner kan både selges og kjøpes. Dersom et foretak kjøper en opsjon, betaler de for retten til å benytte seg av opsjonen. Det er altså en rettighet og ikke en plikt for kjøper. Det foretaket betaler for en opsjon kalles opsjonspremie, som består av både en realverdi og en tidsverdi. Opsjonspremien definerer vi ikke nærmere her, men det sentrale å forstå er at opsjonspremien er en kostnad som foretaket må bære uavhengig av om de benytter seg av rettigheten som opsjonen innebærer eller ikke. Selger av opsjonen forplikter seg til å innfri opsjonen dersom kjøper ønsker å benytte seg av den.

Videre kan foretaket som kjøper en opsjon velge mellom såkalte kjøps- (call) eller salgs- (put) opsjoner. Forskjellen er at førstnevnte gir en rettighet til å kjøpe underliggende, mens sistnevnte gir en rettighet til å selge underliggende. Det underliggende kan være aksjer, råvarer ol.

Dersom produsenten av aluminiumfelger som vi har nevnt tidligere i oppgaven hadde valgt å sikre seg ved bruk av opsjoner, kunne det i så fall være naturlig å kjøpe call opsjoner for aluminium med fastsatt pris lik spotpris på tidspunkt for inngåelse av salgskontrakt. Dersom aluminiumprisen hadde gått opp, kunne felgprodusenten benyttet seg av sin rettighet til å kjøpe aluminium til fastsatt pris. Dersom prisen på aluminium hadde gått ned, kunne produsenten latt være å benytte seg av sin rettighet, og fått glede av fallet i råvareprisen. I det sistnevnte tilfellet ville likevel foretaket måttet ta opsjonspremien som en kostnad, selv om opsjonen ikke ble benyttet.

2.2.2.2 Forwards og futures

Forwards og futures er en avtale mellom to parter om å kjøpe eller selge underliggende på et fremtidig tidspunkt. Det finner ikke sted noe oppgjør for kjøper eller selger på tidspunkt for avtaleinngåelse. Det må derimot stilles sikkerhet. Det foreligger noen forskjeller mellom forwards og futures. Én forskjell ligger i oppgjørsformen. For forwards skjer oppgjør ved utløp av kontrakt, mens det for futures foretas daglige oppgjør (Oslo Børs, 2013). Videre er det i praksis slik at forwardkontrakter er bilaterale avtaler, mens futures er standardiserte kontrakter som handles på et regulert marked. Som følge av dette kan forwardkontraktene lettere tilpasses formålet med sikringen, enn hva tilfellet er med futures. Dette gjør at forwardkontrakter i mange tilfeller er bedret egnet som sikringsinstrumenter.

Avtalen som inngås ved bruk av forwards og futures innebærer en forpliktelse for begge parter. Det er dermed til forskjell fra ved opsjoner, hvor kjøper har en rettighet, men ikke en forpliktelse.

Dersom felgprodusenten som vi har nevnt tidligere i oppgaven hadde benyttet seg av en forwardkontrakt som sikringsverktøy for prisen av aluminium kunne vi tenkt oss følgende eksempel:

Aluminiumsprisen var 15 TNOK per tonn ved inngåelse av kontrakt. Produsenten ønsket å sikre seg mot prisendringer og inngikk en forward for ett tonn til 15 TNOK om 6 måneder når det vesentligste av aluminium skulle kjøpes inn. Seks måneder frem i tid hadde prisen på aluminium endret seg til 20 TNOK per tonn. Produsenten må betale 20 TNOK for aluminiumet, men har samtidig fått en positiv verdi på forward kontrakten lik $20 \text{ TNOK} - 15 \text{ TNOK} = 5 \text{ TNOK}$. I sum har dermed foretaket netto kontantstrøm ut lik 15 TNOK.

Dersom prisen på aluminium i motsatt fall hadde sunket til 10 TNOK per tonn, ville produsenten måtte betalt 10 TNOK for aluminiumet, men forward kontrakten ville hatt en negativ verdi på $15 \text{ TNOK} - 10 \text{ TNOK} = 5 \text{ TNOK}$. Netto kontantstrøm ut ville også i dette tilfellet vært 15 TNOK.

2.2.2.3 Rentebytteavtaler (renteswaps)

Renteswap er en avtale mellom to parter om å bytte fra midlertidige rentebetalinger knyttet til en bestemt hovedstol. Selve hovedstolen blir normalt ikke vekslet. Slike avtaler gjør det i prinsippet mulig å skille valget av rentebinding fra valget av låneinstrument. Avtalen vil ofte innebære at den ene parten mottar en på forhånd avtalt rentesats ("fast rente") over hele hovedstolens løpetid, mens den andre mottar den til enhver tid gjeldende markedsrenten ("flytende rente") (Norges Bank Investment Management).

En renteswap innebærer altså en byttehandel hvor foretaket bytter fra fast rente til flytende rente, eller fra flytende rente til fast rente. Dersom foretaket tar opp et lån til flytende rente, men ledelsen ønsker en forutsigbarhet for fremtiden, kan det være god risikostyring å bytte sin flytende rente mot en fast rente.

Verdien av en renteswap avhenger av hvordan markedsrenten utvikler seg, samt om det er fast eller flytende rente en har byttet til seg. På tidspunktet for inngåelse av en renteswap vil verdien være omtrent null. Verdien utvikler seg så etter hvordan markedsrentene utvikler seg. Hvis foretaket har byttet til seg en fast rente for gjelden, vil verdien på renteswapen bli negativ dersom markedsrenten (flytende rente) går ned. Og motsatt vil renteswapen ha en positiv verdi om markedsrenten går opp. Dette er logisk fordi en aktør vil være villig til å gi noe for å oppnå en lavere rente på gjelden enn han kan i dagens rentemarked.

2.2.3 Andre sikringsinstrumenter enn derivater

Et foretak kan velge å benytte seg av andre sikringsinstrumenter enn derivater. Eksempler er ikke-derivativede finansielle eiendeler og forpliktelser som kontantbeholdninger, inn- og utlån, aksjer med videre.

Bruken av en ikke-derivativ eiendel som sikringsinstrument kan illustreres slik:

Et foretak har forpliktet seg til å kjøpe en eiendom i utlandet for MEUR 1. Spotkurs (NOK/EUR) ved inngåelse av kontrakt er 7,0. Ved kjøp og betaling av eiendommen er spotkursen 10,0.

Målt i norske kroner vil foretaket uten bruk av sikring måttet betale 10 MNOK for eiendommen, dvs. 3 MNOK mer enn om det hadde blitt betalt ved avtaleinngåelse. Dersom foretaket hadde sikret seg f.eks ved å overføre MEUR 1 til en valutakonto i banken ved tidspunkt for inngåelse av avtale, ville verdien av innestående på valutakontoen ha steget tilsvarende som forpliktelsen for bygget i perioden.

2.3 Sikringsbøkføring

2.3.1 En introduksjon til sikringsbøkføring

Det en sikrer (objekt) og det en sikrer med (instrument) kan ha, og vil ofte ha ulik regnskapsmessig behandling etter de generelle reglene etter IFRS. Derfor kan det oppstå volatilitet i resultatregnskapene. Selskapet kan drive økonomisk sikring som i realiteten eliminerer risikoen tilnærmet 100 prosent, og likevel kan en få store svingninger i resultatregnskapet. Svingningene i resultatet oppstår gjerne ved at en resultatføring av endring i objekt tas i en annen periode enn resultatføring av endringen i instrument.

Sikringsbøkføring er en regnskapsmessig teknikk for å oppnå symmetri mellom behandlingen av objekt og instrument. Det innebærer en regnskapsmessig teknikk som gjør at effektene av objekt, og effektene av instrument tas i samme periode, og dermed utligner hverandre.

I det videre drøftes sentral teori knyttet til sikringsbøkføring.

2.3.2 Sentrale definisjoner

Det er flere definisjoner som er sentrale etter IAS 39 og IFRS 9 i sammenheng med sikringsbøkføring. Det gis en kort innføring i disse i det følgende.

2.3.2.1 Et derivat

Derivater benyttes i stor grad som sikringsinstrumenter i sikringsforretninger. Tidligere i oppgaven ble det gitt en kort innføring i bruk av opsjoner, forwards og futures og rentebytteavtaler som en del av foretakets risikostyring. Samtlige av disse er i utgangspunktet derivater.

Et finansielt instrument eller en annen kontrakt som omfattes av standarden for finansielle instrumenter må oppfylle tre karakteristika for å utgjøre et derivat. Kriteriene til et derivat er uendret fra gjeldende til ny standard, og er gitt av IAS 39.9 og i IFRS 9 sitt vedlegg A.

For det første må virkelig verdi av det finansielle instrumentet eller kontrakten endres som et resultat av endringer i det underliggende. Det underliggende kan for eksempel være en råvarepris, valutakurs, eller rentemarked.

Videre skal det finansielle instrumentet eller kontrakten ha ingen eller liten førstegangs nettoinvestering.

Til slutt er det krav til at oppgjøret for det finansielle instrumentet eller kontrakten skal skje på et framtidig tidspunkt.

2.3.2.1.1 Innebygde derivater

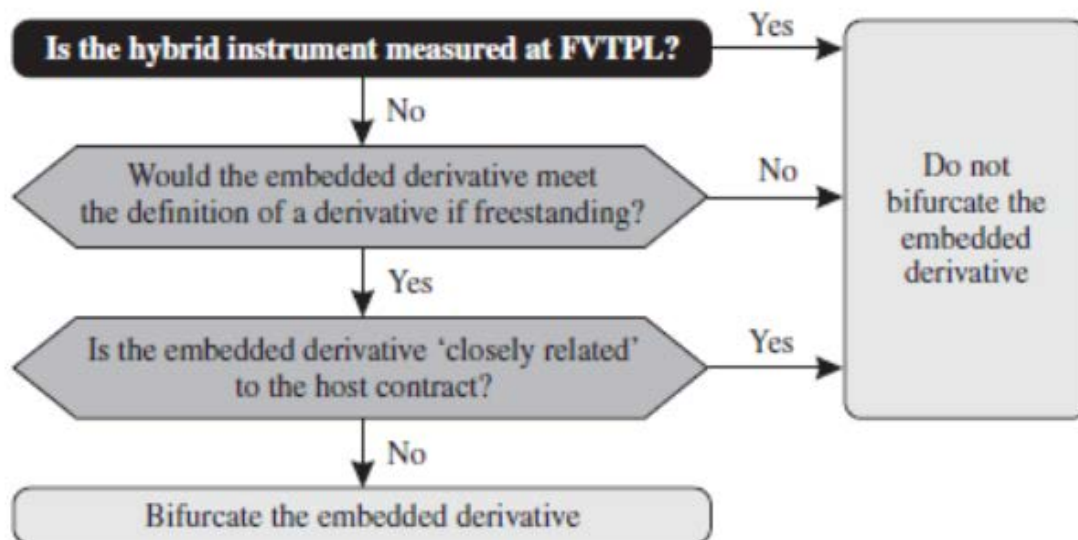
Det kan ofte være åpenbart at en forwardkontrakt kvalifiserer som et derivat, men det er ikke alltid like åpenbart at det også kan foreligge såkalte innebygde derivater, som kvalifiserer som et derivat.

Et innebygget derivat er implisitte eller eksplisitte vilkår i en kontrakt, som innebærer karakteristika som et derivat. Slike vilkår kan for eksempel være hvilken valuta kontrakten kan eller skal gjøres opp i. Kontrakten inneholder et innebygget derivat dersom den angir oppgjør i en annen valuta enn foretakets egen funksjonelle valuta (IAS 39.10).

Andre eksempler på vilkår i en kontrakt som utgjør et innebygget derivat er en konverteringsrett i en konvertibel obligasjon, eller en inflasjonsjustering av oppgjør i en leasingkontrakt.

Om det foreligger et innebygget derivat i en kontrakt blir det så et spørsmål om det innebygde derivatet skal skilles ut fra vertskontrakten og regnskapsføres separat. Dersom det skilles ut skal det i utgangspunktet regnskapsføres som et derivat, dvs. balanseføres til virkelig verdi, med verdiendringer over resultatet (IAS 39.11).

Vurderingen på om et derivat skal skilles ut etter IAS 39 følger av figur 4:

Figur 4. Vurdering på om et derivat skal skilles ut etter IAS 39. Hentet fra "Insights into IFRS," av KPMG, 2015, s. 1669. Copyright 2015 KPMG IFRG Limited. Gjengitt med tillatelse.

Dersom kontrakten måles til virkelig verdi med verdiendring over resultatet, eller det innebygde derivatet ikke tilfredsstillter kriteriene til et derivat på egenhånd, eller om det innebygde derivatet er nært tilknyttet de økonomiske karakteristika og risikoer til vertskontrakten, skal ikke det innebygde derivatet skilles ut. Dersom det motsatte er tilfellet for samtlige tre spørsmål så skal det innebygde derivatet skilles ut og regnskapsføres separat.

Av det nederste spørsmålet i figuren kommer det at det innebygde derivatet ikke skal skilles ut om det er nært tilknyttet vertskontrakten. Et eksempel på et innebygget derivat som er nært relatert til vertskontrakten og ikke skal skilles ut er en inflasjonsjustering i en avtale, hvor inflasjonsjusteringen modifierer risikoen av selve kontrakten.

Vi har allerede konstatert at det foreligger et innebygget valutaderivat dersom kontraktsvalutaen er en annen enn foretakets funksjonelle valuta. Vurderingen på om valutaderivatet skal skilles ut, kan etter både IAS 39 og IFRS 9 oppsummeres i figur 5:

Figur 5. Vurdering på om et valutaderivat skal skilles ut. Hentet fra forelesningsmateriell NHH til finansielle instrumenter, Pettersen L, 2016.

Vurderingen på om et innebygget valutaderivat skal skilles ut, kan illustreres med et eksempel:

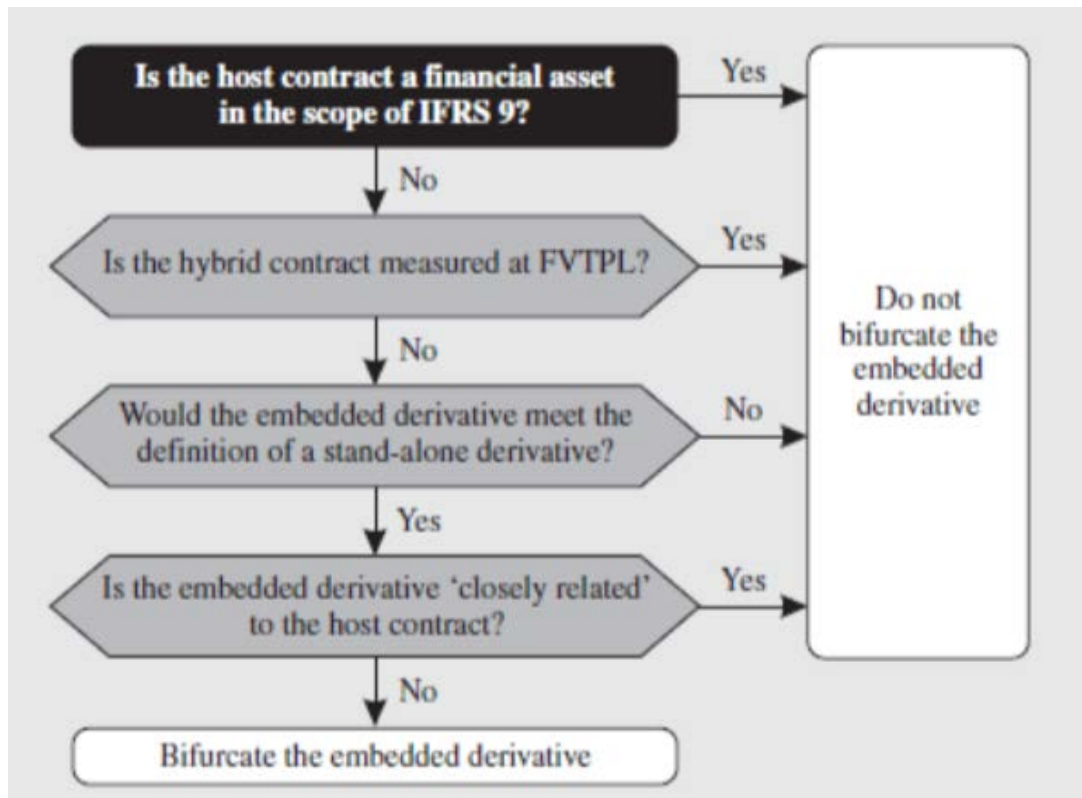
Stolformidler ASA selger klassiske designstoler til det indiske markedet. Stolene kjøper Stolformidler ASA fra en norsk leverandør. Den indiske kunden aksepterer kun å inngå kontraktene i sin funksjonelle valuta, indiske rupi (INR). Økonomisjefen i Stolformidler ASA mener at selskapet, som har funksjonell valuta NOK, bør avtale innkjøp av stolene fra sin norske underleverandør i INR. Dette for at selskapet skal minimere valutarisiko.

Både salgs- og innkjøpskontrakten inneholder innebygde valutaderivater, fordi den avtalte valutaen er enn annen enn Stolformidler ASA sin funksjonelle valuta. Spørsmålet er om derivatene skal skilles ut.

Når det gjelder salgskontrakten så er INR den funksjonelle valutaen for kjøper. Det innebygde derivatet i salgskontrakten skal dermed ikke skilles ut.

Når det kommer til innkjøpskontrakten med den norske underleverandøren, så er ikke INR noen av partenes funksjonelle valuta. Videre finnes det ingen internasjonal handelsvaluta for stolene. INR er heller ingen vanlig valuta å benytte i Norge. Dermed skal det innebygde valutaderivatet skilles ut og regnskapsføres separat.

Vurderingen på om et derivat skal skilles ut etter IFRS 9 er i stor grad den samme som etter IAS 39, men det har kommet inn et nytt kriterium slik det vises av figuren under:

Figur 6. Vurdering på om et derivat skal skilles ut etter IFRS 9. Hentet fra "Insights into IFRS", av KPMG, 2015, s. 2071. Copyright 2015 KPMG IFRG Limited. Gjengitt med tillatelse.

Det innledende spørsmålet er om vertskontrakten er en finansiell eiendel som er innenfor virkeområdet til IFRS 9. Dersom det er tilfellet skal ikke det innebygde derivatet skilles ut.

Videre følger det av IAS 39 og IFRS 9 om klassifisering og måling av finansielle instrumenter at det kun er instrumenter med kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol som kan måles til amortisert kost. Etter IAS 39.11 er det et krav om å i mange tilfeller skille ut derivatet. Det kravet har falt bort etter IFRS 9 dersom kontantstrømmene ikke bare er betaling av renter og hovedstol, som følger av at derivatene ikke er nært tilknyttet vertskontrakten. Om dette er tilfellet kan en under IFRS 9 ikke måle til amortisert kost, og dermed måler en hele instrumentet til virkelig verdi med endring over resultatet. Fordi en får målt hele avtalen over resultatet, forsvinner hensikten med å skille ut derivatet for egen måling over resultatet.

For eksempel er en kjøpt obligasjon med konverteringsrett ikke bare betaling av renter og hovedstol. Den må dermed måles til virkelig verdi under IFRS 9. Det innebygde derivatet, konverteringsretten, skal dermed ikke skilles ut.

For finansielle forpliktelser er det krav om å skille ut derivatet etter IAS 39. Kravet gjelder også under IFRS 9. Dersom foretaket i stedet for en kjøpt obligasjon, hadde en utstedt obligasjon med konverteringsrett, hvor retten til å konvertere ikke ble regnskapsført som en egenkapitalandel, vil derivatet måtte skilles ut.

Årsaken til at vurderingen rundt innebygde derivater er viktig i forbindelse med sikringsbokføring er at derivater er et mye brukt sikringsinstrument. Bruken av derivater som sikringsinstrument drøftes senere i oppgaven, men det er viktig å merke seg at endringen fra IAS 39 til IFRS 9 medfører at innebygde derivater i finansielle eiendeler ikke lenger skal skilles ut og regnskapsføres separat. Dette gjør at det kun er innebygde derivater fra finansielle forpliktelser eller ikke-finansielle kontrakter som kan kvalifisere som sikringsinstrument i et sikringsforhold. Det er altså færre innebygde derivater som kan kvalifisere som sikringsinstrument under IFRS 9, enn under gjeldende standard.

2.3.2.1.2 Ikke-derivative finansielle instrumenter

For at et finansielt instrument skal kvalifisere som et derivat, må virkelig verdi endres som et resultat av endringer i underliggende, det må være ingen eller liten første gangs nettoinvestering, og det må gjøres opp på et fremtidig tidspunkt. Disse tre kumulative vilkårene må være oppfylt for at det finansielle instrumentet skal utgjøre et derivat. Om et finansielt instrument ikke oppfyller ett eller flere av disse kriteriene, så utgjør det et ikke-derivativt finansielt instrument.

Eksempler på ikke-derivative finansielle instrumenter er kontantbeholdning, aksjer, og inn- og utlån.

Det er viktig å skille mellom derivative og ikke-derivative finansielle instrumenter. Det er fordi, som vi skal se nærmere på senere i oppgaven, at det finnes forskjellig behandling mellom disse når det kommer til å bli utpekt som et sikringsinstrument i et sikringsforhold.

2.3.2.2 Bindende tilsagn ("firm commitment")

Det følger av IAS 39.9 og vedlegg A til IFRS 9 at et bindende tilsagn ("firm commitment") *"er en bindende avtale om utveksling av en nærmere angitt mengde ressurser til en nærmere angitt pris på ett eller flere nærmere angitte framtidige tidspunkter."*

Et bindende tilsagn skiller seg dermed fra andre tilsagn ved at det er en *bindende* avtale mellom partene, som er inngått muntlig eller skriftlig.

Ved bindende tilsagn finnes det valgmulighet mellom å benytte virkelig verdi-sikring og kontantstrømsikring for selve valutaelementet (IAS 39.87 og IFRS 9.6.5.4). Et eksempel på et bindende tilsagn er en kontraktsfestet fremtidig innbetaling i valuta.

2.3.2.3 Forventet transaksjon

Det følger av IAS 39.9 og vedlegg A til IFRS 9 at en forventet transaksjon *"er en ikke-bindende, men forventet framtidig transaksjon."* Et eksempel på en forventet transaksjon er et forventet fremtidig salg eller kjøp av laks.

For at en transaksjon skal være en forventet transaksjon må det være mer sannsynlig enn ikke at transaksjonen vil gjennomføres. Det vil si et sannsynlighetsnivå på minst 50 prosent.

Når vi senere i oppgaven nevner *svært sannsynlig* forventet transaksjon som kvalifiserende sikringsobjekt menes det et sannsynlighetsnivå på minst 90 prosent (KPMG, 2015).

2.3.3 Typer sikringsbokføring

Både IAS 39 og IFRS 9 inneholder tre sikringsmodeller. De ulike sikringsmodellene skal benyttes i forskjellige situasjoner, avhengig av hvilket sikringsforhold det dreier seg om. To av modellene er videreført med enkelte endringer, mens den siste modellen vi drøfter er videreført uten endringer.

I det videre gis det for virkelig verdi-sikring og kontantstrømsikring en overordnet introduksjon, drøftelse etter gjeldende standard, og til slutt en drøftelse rundt endringene til ny standard. For sikring av nettoinvesteringer i utenlandsk virksomhet gis det en samlet innføring etter gjeldende og ny standard.

2.3.3.1 Virkelig verdi-sikring ("fair value hedges")

Virkelig verdi-sikring er en form for sikring hvor man sikrer seg mot endringer i virkelig verdi av det underliggende. Det underliggende kan være en innregnet eiendel eller forpliktelse eller et uinnregnet bindende tilsagn.

Formålet med sikringsbokføring av en virkelig-verdi sikring er at man sammenstiller regnskapsføringen av sikringsinstrumentet og sikringsobjektet slik at resultateffekten blir i samme periode. Det som skjer er at verdiendringer på sikringsobjektet tas i samme periode som verdiendring på sikringsinstrumentet. Uten sikringsbokføring vil man normalt ha en asymmetri i behandlingen av sikringsinstrumentet og sikringsobjektet. Asymmetrien oppstår ved at sikringsinstrumentet løpende gir resultateffekt, mens sikringsobjektet først får resultateffekt ved en realisasjon.

2.3.3.1.1 Virkelig verdi-sikring ("fair value hedges") etter IAS 39

I en virkelig verdi-sikring skal sikringsinstrumentet sin balanseførte verdi justeres for gevinst eller tap i perioden, med motpost i resultatet. Tilsvarende skal sikringsobjektets balanseførte verdi justeres for gevinst eller tap som gjelder den sikrede risikoen, dersom sikringsobjektet er vurdert til kost. Motpost for balansejusteringen innregnes i resultatet i samme periode. Dette gjelder også for et sikringsobjekt som er en finansiell eiendel vurdert som tilgjengelig for salg (IAS 39.89-90).

For sikringsobjekt som er et finansielt instrument og som normalt måles til amortisert kost skal verdiendringer som følge av virkelig verdi-sikring amortiseres. Dette kan man gjøre fra tidspunkt for første justering av balanseført verdi av sikringsobjektet eller senest når sikringsforholdet opphører (IAS 39.92).

Dersom sikringsobjektet er et bindende tilsagn som ikke er innregnet i balansen vil virkelig verdi av det bindende tilsagnet føres opp som en eiendel eller forpliktelse med tilhørende gevinst eller tap i resultatet. Etterfølgende endringer i virkelig verdi av det bindende tilsagnet innregnes i resultatet (IAS 39.93).

Videre er det slik at når et foretak inngår et bindende tilsagn om å anskaffe en eiendel eller påta seg en forpliktelse og dette er et sikringsobjekt i en virkelig verdi-sikring, blir førstegangs balanseført verdi av eiendelen eller forpliktelsen som følger av at foretaket oppfyller det bindende tilsagnet, justert for å inkludere den kumulative endringen i den virkelige verdien av det bindende tilsagnet henførbar til den sikrede risikoen som ble innregnet i balansen (IAS 39.94).

Under følger et eksempel på en virkelig-verdi sikring. Foretaket sikrer et bindende tilsagn til 100 000 euro i 20x2. Foretaket inngår derfor i 20x0 en terminkontrakt om å selge euro i 20x2, dvs. når innbetalingen skjer, til kurs 8, dvs. spotkurs i 20x0. Det ses bort fra diskonterings-effekter.

Virkelig verdi sikring av innbetaling i valuta ("firm commitment")	20x0	20x1	20x2	Totalt
Sikret beløp i euro (kontraktsfestet beløp/"firm commitment")	100 000			
Terminkurs/spotkurs	8	7	7	
Virkelig verdi valutatermin	-	100 000	100 000	
Verdiendring valutatermin	-	100 000	-	
Virkelig verdi "firm commitment"	-	-100 000	-100 000	
Verdiendring "firm commitment"	-	-100 000	-	
Resultat uten sikringsbokføring				
Salgsinntekt	-	-	-700 000	-700 000
Finansinntekt (-) / finanskostnad (+) (verdiendring valutatermin)	-	-100 000	-	-100 000
Resultat for perioden	-	-100 000	-700 000	-800 000
Resultat med sikringsbokføring				
Salgsinntekt	-	-	-700 000	-700 000
Tilbakeføring av "firm commitment" ved salgstransaksjon	-	-	-100 000	-100 000
Finansinntekt (-) / finanskostnad (+) (verdiendring valutatermin)	-	-100 000	-	-100 000
Finansinntekt (-) / finanskostnad (+) (verdiendring "firm commitment")	-	100 000	-	100 000
Resultat for perioden	-	-	-800 000	-800 000

Figur 7. Eksempel virkelig-verdi sikring.

Regnskapsføring <u>uten</u> sikringsbokføring		Regnskapsføring <u>med</u> sikringsbokføring	
20x1		20x1	
D Terminkontrakt	100 000	D Finanskostnad	100 000
K Finansinntekt	100 000	K "Firm commitment"	100 000
20x2		20x2	
K Salgsinntekt	700 000	K Finansinntekt	100 000
D Bank	700 000	D Terminkontrakt	100 000
20x2		20x2	
K Terminkontrakt	100 000	K Salgsinntekt	700 000
D Bank	100 000	D Bank	700 000
		20x2	
		K Terminkontrakt	100 000
		D Bank	100 000
		D "Firm commitment"	100 000
		K Salgsinntekt	100 000

Figur 8. Eksempel virkelig-verdi sikring – bokføring.

Eksempelen illustrerer poenget med sikringsbokføring av en virkelig-verdi sikring, som er å sammenligne effektene av sikringsobjekt- og instrument i samme periode. Uten sikringsbokføring viser en et resultat (overskudd) lik 100 000 i 20x1 uten at en rent faktisk har realisert noe. Foretaket får videre salgsinntekter og et resultat på 700 000 i 20x2 når innbetalingen skjer. Løsningen viser ikke realiteten av den økonomiske sikringen.

Når det benyttes sikringsbokføring får en ingen resultateffekt i 20x1. Året etter når innbetalingen skjer får en salgsinntekter og en resultateffekt lik 800 000. Det er dette som er realiteten av den økonomiske sikringen. Valutakursen har i perioden gått ned, slik at innbetalingen fra kunden utgjør kun 700 000, men fordi foretaket har inngått en valutatermin vil foretaket rent økonomisk ikke få noen effekt av nedgangen i valutakursen.

2.3.3.1.2 Endringer i virkelig verdi-sikring fra IAS 39 til IFRS 9

Endringer fra IAS 39 til IFRS 9 knyttet til selve modellen for virkelig verdi-sikring er begrenset. En endring som kan nevnes er at det etter IFRS 9 har kommet inn et unntak for egenkapital-instrument som måles til virkelig verdi med endring over OCI. For disse sikringsobjektene vil nå gevinst og tap bli liggende igjen i OCI. Det medfører implisitt at gevinst og tap på sikringsinstrumentet også henføres til OCI. Dette er dermed i motsetning til hovedregelen etter

virkelig-verdi sikring, hvor en henfører gevinst eller tap på både sikringsinstrumentet- og objektet til resultatet. Også sikringsforholdets ineffektivitet henføres til OCI. Det medfører dermed at en i et slikt sikringsforhold ikke vil få noen som helst effekt i resultatet, heller ikke ved realisasjon av investeringen (IFRS 9.6.5.2-3).

Endringen er det eneste unntaket fra hovedregelen etter virkelig-verdi sikring som er å henføre endring i virkelig-verdi av sikringsobjektet til resultatet. Vi tror derfor at dette kan komplisere tolkningen av regnskapet for brukerne, fordi de må forholdet seg til unntak fra hovedregelen.

2.3.3.2 Kontantstrømsikring ("cash flow hedges")

Kontantstrømsikring er en form for sikring hvor man sikrer seg mot endringer i kontantstrømmer i det underliggende. Det underliggende kan være en innregnet eiendel eller forpliktelse eller en svært sannsynlig forventet transaksjon.

Formålet med sikringsbokføring av en kontantstrømsikring er at man sammenstiller regnskapsføringen av sikringsinstrumentet og sikringsobjektet slik at resultateffekten blir i samme periode. Det som skjer er at verdiendringer på sikringsinstrumentet utsettes til endringen i kontantstrømmen av objektet påvirker resultatet. Uten sikringsbokføring vil man normalt ha en asymmetri i behandlingen av sikringsinstrumentet og sikringsobjektet, ved at endringer i virkelig verdi av sikringsinstrumentet resultatføres løpende, mens sikringsobjektet først får resultateffekt ved en realisasjon.

2.3.3.2.1 Kontantstrømsikring ("cash flow hedges") etter IAS 39

I en kontantstrømsikring skal gevinst eller tap på sikringsinstrumentet fordeles mellom OCI og resultat. Den effektive delen av sikringen føres mot OCI, mens den ineffektive føres mot resultat. I praksis betyr dette at den effektive delen av endringen i verdi av sikringsinstrumentet, for eksempel av et derivat, føres til OCI, og ikke til resultatet som er hovedregelen for regnskapsføring av derivater. Den ineffektive delen av sikringen skal til resultatet, som etter hovedregelen (IAS 39.95).

Når en innregner en ikke-finansiell eiendel eller forpliktelse har en to valg når det kommer til allokering av det akkumulerte beløpet under OCI. Det ene valget er å føre gevinst eller tap som

ligger i OCI til resultatet som en omklassifiseringsjustering i samsvar med IAS 1. Dette skal gjøres i samme periode eller de periodene eiendelen eller forpliktelsen påvirker resultatet. For eksempel i den perioden avskrivingskostnadene resultatføres (IAS 39.97-98).

Det andre alternativet er å henføre det akkumulerte beløpet til kostprisen på den ikke-finansielle eiendelen eller forpliktelsen. Dette gjelder også dersom den sikrede forventede transaksjonen blir et bindende tilsagn ("firm commitment") der det velges å benytte virkelig verdi-sikring. Med dette menes det at man i disse tilfellene flytter beløpet fra OCI til kostprisen eller den bokførte verdien av eiendelen eller forpliktelsen. Litt muntlig sagt tømmer man OCI. Det er viktig å presisere at dette gjelder i tilfeller hvor kontantstrømsikringen gjelder en forventet fremtidig transaksjon, og ikke i tilfeller hvor sikringen gjelder en allerede innregnet eiendel eller forpliktelse (IAS 39.97-98).

For alle andre typer kontantstrømsikringer enn de nevnt i avsnittet over, så skal det akkumulerte beløpet som blir liggende under OCI reklassifiseres i samsvar med IAS 1 til resultatet, når den sikrede fremtidige kontantstrømmen påvirker resultatet. For eksempel når renteinntekt- eller kostnad påvirker resultatet, eller når et fremtidig salg blir inntektsført (IAS 39.100).

Dersom det akkumulerte beløpet under OCI er et tap og foretaket forventer at hele eller deler av tapet ikke vil kunne gjenvinnes i fremtiden, så skal den delen av beløpet som ikke forventes gjenvunnet resultatføres som en reklassifisering i samsvar med IAS 1 (IAS 39.97).

Vi har under vist et eksempel på en kontantstrømsikring. Foretaket har avtalt et fremtidig varekjøp til 100 000 euro, i 20x2. Foretaket inngår derfor i 20x0 en terminkontrakt om å kjøpe euro i 20x2, dvs. når varekjøpet skjer, til kurs 8, dvs. spotkurs i 20x0. Det ses bort fra diskonterings effekter.

Kontantstrømsikring av varekjøp i valuta	20x0	20x1	20x2	Totalt
Sikret beløp i euro	100 000			
Terminkurs	8	9	10	
Virkelig verdi valutatermin	-	100 000	200 000	
Verdiendring valutatermin	-	100 000	100 000	
Fremtidig varekjøp målt i NOK	800 000	900 000	1 000 000	
Resultat uten sikringsbokføring				
Varekostnad		-	1 000 000	1 000 000
Finansinntekt (-) / finanskostnad (+)		-100 000	-100 000	-200 000
Resultat for perioden		-100 000	900 000	800 000
Resultat med sikringsbokføring				
Varekostnad		-	800 000	800 000
Finansinntekt (-) / finanskostnad (+)		-	-	-
Resultat for perioden		-	800 000	800 000
Sikringsreserve under OCI (effektiv andel av sikring)		-100 000	100 000	-
Totalresultat for perioden		-100 000	100 000	-

Figur 9. Eksempel kontantstrømsikring.

Regnskapsføring <u>uten</u> sikringsbokføring		Regnskapsføring <u>med</u> sikringsbokføring	
20x1		20x1	
D Terminkontrakt	100 000	D Terminkontrakt	100 000
K Finansinntekt	100 000	K OCI (EK)	100 000
20x2		20x2	
D Varekostnad	900 000	K Salgsinntekt	900 000
K Bank	900 000	D Bank	900 000
K Terminkontrakt	100 000	K Terminkontrakt	100 000
D Bank	100 000	D Bank	100 000
		D OCI (EK)	100 000
		K Varekostnad	100 000

Figur 10. Eksempel kontantstrømsikring – bokføring.

Eksempelet illustrerer poenget med sikringsbokføring av en kontantstrømsikring, som er å sammenstille effektene av sikringsobjekt- og instrument i samme periode. Uten sikringsbokføring viser en et resultat (overskudd) lik 100 000 i 20x1 uten at en har realisert noe. Foretaket får videre et resultat (underskudd) på 900 000 i 20x2 når varekjøpet skjer, som er en kombinasjon av et varekjøp lik 1 000 000 og en finansinntekt på 100 000. Løsningen viser ikke realiteten av den økonomiske sikringen, som sørger for at varekjøpet i 20x2 rent økonomisk skjer til 800 000.

Når det benyttes sikringsbokføring får en ingen resultateffekt i 20x1. Året etter når varekjøpet skjer får en resultateffekt lik 800 000. Det er dette som er realiteten av den økonomiske sikringen. Valutakursen har i perioden gått opp, slik at varekjøpet i utgangspunktet utgjør 1 000 000, men fordi foretaket har inngått en valutatermin vil foretaket rent økonomisk ikke få noen effekt av økningen i valutakursen.

2.3.3.2 Endringer i kontantstrømsikring ("cash flow hedges") fra IAS 39 til IFRS 9

Under IAS 39 har en som tidligere nevnt en valgmulighet når det kommer til det akkumulerte beløpet under OCI. Det kan enten henføres direkte til anskaffelseskosten eller føres som omklassifiseringsjusteringer i samsvar med IAS 1 i de samme periodene som eiendelen eller forpliktelsen påvirket resultatet. Sistnevnte løsning er tatt bort under IFRS 9. Dermed skal det akkumulerte beløpet under OCI i henhold til ny standard henføres direkte til eiendelen eller forpliktelsen.

Videre blir det etter IFRS 9 tillatt å benytte kontantstrømsikring for netto posisjoner knyttet til en gruppe av sikringsobjekter. Det gjelder imidlertid kun for sikring av valutarisiko. Sikring av nettoposisjoner drøftes nærmere senere i oppgaven i forbindelse med hvilke grupper av objekter som kvalifiserer som sikringsobjekt.

2.3.3.3 Sikring av nettoinvestering i utenlandsk virksomhet ("hedges of net investments in foreign operations") etter IAS 39 og IFRS 9

En sikring av en nettoinvestering i utenlandsk virksomhet er en sikring av valutaeksponeringen som oppstår ved en investering i utenlandsk virksomhet. Formålet med sikringsbøkføring av en nettoinvestering i utenlandsk virksomhet er at man sammenstiller regnskapsføringen av sikringsinstrumentet og sikringsobjektet slik at resultateffekten blir i samme periode.

Denne typen sikring og hvilke poster som inngår som sikringsobjekt er definert av IAS 21. Det følger av IAS 21.8 at en nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet er definert som "*omfanget av det regnskapspliktige foretakets andel av virksomhetens nettoeiendeler.*" Dette kan også forstås som selskapets andel av egenkapitalen.

Det følger av IAS 39.102 og IFRS 9.6.5.13 at også monetære poster som er en del av en nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet er omfattet og kan inngå som sikringsobjekt. Man finner definisjonen av monetære poster i IAS 21.8: "*(...) valutaenheter som besittes og eiendeler og forpliktelser som skal mottas eller betales i et antall valutaenheter som er fastsatt eller vil kunne fastsettes.*"

Det fremgår videre at for at en post skal anses som monetær og dermed kunne inngå som en del av foretakets nettoinvestering, må oppgjør ikke være planlagt eller sannsynlig i overskuelig framtid. Eksempler på dette kan være langsiktige fordringer eller lån til et slikt foretak. Ordinære kundefordringer og leverandørgjeld omfattes ikke (IAS 21.15-16).

Denne formen for sikring er lik kontantstrømsikring i måten den håndteres regnskapsmessig. Det betyr at den effektive delen av sikringen føres mot OCI og den ineffektive delen av sikringen føres over resultatet (IAS 39.102 og IFRS 9.6.5.13).

Det følger av IAS 21.48 at når man avhender en nettoinvestering i en utenlands virksomhet så skal beløpet i OCI innregnes i resultat som en reklassifiseringsjustering i samme periode som avhendelsen skjer. Det er også ytterligere regulering i standarden knyttet til delvis avhendelse som medfører resultatføring.

Sikring av en nettoinvestering i utenlandsk foretak kan illustreres i følgende eksempel: Et foretak har sikret en nettoinvestering i et utenlandsk foretak med å ta opp gjeld som tilsvarer størrelsen på nettoinvesteringen på tidspunktet gjelden tas opp. Foretaket har funksjonell valuta NOK, og den utenlandske virksomheten har funksjonell valuta USD. Videre er det for

enkelhetsskyld forutsatt at resultat i utenlandsk virksomhet er null i alle år, og at det ikke skjer noen realisasjon av eierandelen i perioden.

Sikring av nettoinvestering i utenlandsk foretak	20x0	20x1	20x2	Totalt
Sikret beløp i USD (sikret andel av egenkapitalen)	100 000			
Terminkurs/spotkurs	8	7	7	
Virkelig verdi gjeld	-800 000	-700 000	-700 000	
Verdiendring gjeld	-	100 000	-	
Virkelig verdi netto eiendeler (andel av egenkapitalen)	800 000	700 000	700 000	
Resultat uten sikringsbokføring				
Finansinntekt (-) / finanskostnad (+) (verdiendring gjeld)	-	-100 000	-	-100 000
Resultat for perioden	-	-100 000	-	-100 000
Resultat med sikringsbokføring				
Finansinntekt (-) / finanskostnad (+) (verdiendring gjeld)	-	-	-	-
Resultat for perioden (-) overskudd / (+) underskudd	-	-	-	-
Sikringsreserve under OCI (effektiv andel av sikring)	-	-100 000	-	-100 000
Totalresultat for perioden	-	-100 000	-	-100 000

Figur 11. Eksempel sikring av nettoinvestering i utenlandsk foretak.

Regnskapsføring uten sikringsbokføring		Regnskapsføring med sikringsbokføring	
20x1		20x1	
D Gjeld	100 000	D Gjeld	100 000
K Finansinntekt	100 000	K OCI (EK)	100 000
20x2		20x2	
Ingen regnskapsføring i 20x2		Ingen regnskapsføring i 20x2	

Figur 12. Eksempel sikring av nettoinvestering i utenlandsk foretak - bokføring.

Som en ser av eksempelet vil en ved bruk av sikringsbokføring unngå resultateffekter i sikringsperioden. Endringen i virkelig verdi av gjelden (valutaeffekt) skal som hovedregel resultatføres i samsvar med IAS 21, slik det er illustrert uten bruk av sikringsbokføring. Ved bruk av sikringsbokføring føres valutajusteringen mot OCI. I eksempelet er det forutsatt ingen ineffektivitet. Dermed er det ingen resultatføringer i perioden ved bruk av sikringsbokføring. Det er løsningen med sikringsbokføring som best reflekterer den økonomiske realiteten.

2.3.4 Et sikringsinstrument

Et sikringsinstrument er den eiendelen, forpliktelsen, eller kontrakten som reduserer eller eliminerer risikoen knyttet til endringer i virkelig verdi på sikringsobjektet eller knyttet til endringer i kontantstrømmer på sikringsobjektet.

2.3.4.1 Et kvalifiserende sikringsinstrument etter IAS 39

IAS 39 stiller kriterier til hvilke eiendeler og forpliktelser som kan benyttes som sikringsinstrument om en skal benytte seg av sikringsbokføring. Et derivat er et mye brukt sikringsinstrument. Det kan for eksempel være en enkel terminkontrakt. Det kan også, som drøftet tidligere i oppgaven være et innebygget derivat som skal skilles ut fra en hybridkontrakt. Det er likevel slik at det ikke bare er derivater som benyttes. For eksempel kan også utstedte opsjoner være et kvalifiserende sikringsinstrument, men kun for sikring av kjøpte opsjoner (IAS 39.9).

Finansielle ikke-derivative eiendeler og forpliktelser kan også utpekes som sikringsinstrument, men kun i en sikring av valutarisiko. Et eksempel på en ikke-derivat finansiell eiendel som kan benyttes som sikringsinstrument er en kontantbeholdning i utenlandsk valuta. Den kan for eksempel fungere som et sikringsinstrument for en fremtidig utbetaling i samme utenlandske valuta (IAS 39.72).

I en virkelig-verdi sikring skal sikringsinstrumentet utligne endringene i den virkelige verdien av det øremerkede sikringsobjektet. Et eksempel på et sikringsinstrument i en virkelig-verdi sikring er en rentebytteavtale hvor foretaket bytter fra fast rente til flytende rente.

I en kontantstrømsikring skal sikringsinstrumentet utligne endringene i kontantstrømmene til det øremerkede sikringsobjektet. Et eksempel på et sikringsinstrument i en kontantstrømsikring er en rentebytteavtale hvor foretaket bytter fra flytende rente til fast rente.

Det er kun kontrakter med eksterne parter som kan inngå som sikringsinstrumenter. Innad i et konsern kan to eller flere av selskapene være eksterne parter i hvert sitt selskapsregnskap, men i konsernregnskapet vil ikke partene lenger være å anse som eksterne (IAS 39.73).

Et sikringsinstrument skal øremerkes i sin helhet i et sikringsforhold. Det er likevel noen få unntak. Det er tillatt å skille egenverdien og tidsverdien i en opsjonskontrakt, og kun øremerke

endringen i egenverdi som sikringsinstrument. Det er på tilsvarende måte tillatt å skille renteelementet og spotprisen i en ikke-børsomsatt terminkontrakt (IAS 39.74-75).

Selv om sikringsinstrumentet skal øremerkes i sin helhet, er det likevel tillatt å øremerke bare en andel av et sikringsinstrument som sikringsinstrument i et sikringsforhold. Standarden eksemplifiserer ved 50 prosent av den nominelle verdien. Det er viktig å merke seg at den er en andel av beløpsstørrelsen som er tillatt, og ikke en andel av perioden instrumentet løper. Den delen som øremerkes må øremerkes for hele løpetiden til sikringsinstrumentet (IAS 39.74-75).

Et foretak kan ønske å øremerke sikringsinstrumentet for mer enn én type risiko. Det er ofte mulighet for nettopp det, men det er gitt at den sikrede risikoen klart kan identifiseres, sikringens effektivitet kan påvises, og at det er mulig å sikre at det foreligger en særlig øremerking av sikringsinstrumentet og ulike risikoposisjoner (IAS 39.76).

Et eksempel på dette er et sikringsinstrument som sikrer både rente- og valutarisiko. Det kalles gjerne for en cross currency interest rate swap (CCIRS). En CCIRS vil kunne kvalifisere gitt at de nevnte kriteriene foran er oppfylt. Et eksempel på bruk av en CCIRS er en bank som velger å ta opp obligasjonsgjeld med fast rente i utenlandsk valuta. Banken ønsker å bytte til seg flytende rente. I tillegg til å bytte til seg flytende rente, ønsker banken å eliminere eller redusere risiko knyttet til valutamarkedet. Banken inngår dermed en CCIRS av typen fixed-for-floating, hvor det ene rentebenet er flytende, og det andre rentebenet er fast. Banken øremerker dermed en CCIRS som et sikringsinstrument for både rente- og valutarisikoen knyttet til obligasjonsgjelden.

Videre kan et foretak velge å utpeke en kombinasjon av derivater eller en andel av ulike derivater som ett sikringsinstrument. Tilsvarende gjelder for ikke-derivative instrumenter for valutarisiko (IAS 39.77).

2.3.4.2 Endringer knyttet til sikringsinstrument fra IAS 39 til IFRS 9

Derivater kan under IFRS 9, som under IAS 39 benyttes som sikringsinstrumenter. Det er i utgangspunktet ikke endringer knyttet til hvilke derivater som kan benyttes, og hvordan de kan benyttes. Det er likevel endringer knyttet til når innebygde derivater skal skilles ut og kan kvalifisere som et sikringsinstrument, slik det er drøftet tidligere i oppgaven.

Fordi innebygde derivater i finansielle eiendeler ikke lenger skilles ut separat etter IFRS 9, bortfaller også muligheten til å øremerke innebygde derivater i finansielle eiendeler som sikringsinstrument. Endringen medfører at kun innebygde derivater fra finansielle forpliktelser eller ikke-finansielle kontrakter kan øremerkes som sikringsinstrument etter IFRS 9. Likevel har foretaket mulighet til å øremerke hele den finansielle eiendelen til virkelig verdi med verdiendringene over resultatet ved førstegangsinnregning. Da vil hele det finansielle instrumentet kunne kvalifisere som et sikringsinstrument.

Videre er det under IFRS 9 kommet inn en endring hva gjelder bruken av ikke-derivative finansielle eiendeler og forpliktelser som sikringsinstrument. Av IFRS 9.6.2.2 fremgår det at "*a non-derivative financial asset or a non-derivative financial liability measured at fair value through profit or loss may be designated as a hedging instrument (...).*" Dette betyr at en ikke-derivativ finansiell eiendel eller forpliktelse som måles til virkelig verdi med endring over resultatet kan kvalifisere som et sikringsinstrument. IAS 39 begrenser bruken av ikke-derivative finansielle eiendeler og forpliktelser til å kun gjelde valutarisikoen. Begrensningen er dermed tatt bort etter ny standard.

Som følger av at sikringsinstrumentet må være utpekt til virkelig verdi over resultatet, forventer PwC at en vil se økt nytte av denne endringen på sikt (PricewaterhouseCoopers [PwC], 2013). At endringen får størst nytte på sikt kan virke logisk, fordi vi mener det er sannsynlig at mange foretak i dag har valgt å holde instrumentene til annet enn virkelig verdi over resultatet, for å oppnå størst mulig samsvar mellom risikostyring og regnskapsmessig behandling. Fordi virkelig verdi over resultatet må velges ved førstegangsinnregning er det først ved innregning av nye instrumenter at denne endringen vil få stor effekt.

Videre mener EY blant annet at endringen kan være betydningsfull i tilfeller hvor foretaket ikke har tilgang til et derivatmarked, som følger av lokale restriksjoner eller lignende (EY, 2014).

Vi illustrerer endring knyttet til bruken av finansielle ikke-derivative eiendeler og forpliktelser som sikringsinstrument i et større eksempel i oppgavens kapittel 3.

2.3.5 Et sikringsobjekt

Et sikringsobjekt er den eiendelen, forpliktelsen, eller kontrakten som foretaket ønsker å sikre for en eller flere typer risikoer knyttet til endringer i virkelig verdi eller framtidige kontantstrømmer.

2.3.5.1 Et kvalifiserende sikringsobjekt etter IAS 39

IAS 39 stiller kriterier til hvilke eiendeler, forpliktelser, bindende tilsagn, svært sannsynlige forventede transaksjoner, og nettoinvesteringer i utenlandsk virksomhet som kan benyttes som sikringsobjekt i et sikringsbokføringsforhold.

Objektet må øremerkes som sikringsobjekt og objektet må eksponere selskapet for risiko knyttet til endringer i virkelig verdi av objektet eller de fremtidige kontantstrømmene til objektet (IAS 39.9).

En finansiell eiendel eller finansiell forpliktelse kan utpekes som sikringsobjekt med hensyn til den risiko som er tilknyttet bare en andel av dens kontantstrømmer eller virkelige verdi, gitt at effektiviteten er målbar. Altså kan en for et finansielt objekt utpeke kun en andel av objektet. Det er i motsetning til objekter som ikke er finansielle. De kan også benyttes som sikringsobjekt, men må øremerkes for valutarisiko eller all risiko. Begrunnelsen for forskjellen er at en komponent av en ikke-finansiell eiendel eller forpliktelse generelt ikke er separat målbar (IAS 39.81-82, AG100). Som vi skal se nærmere på i neste kapittel om endringer til IFRS 9 har denne begrunnelsen vært utfordret, og resultert i en større endring i ny standard.

Sikringsobjektet er ofte en enkelt eiendel, forpliktelse, bindende tilsagn. Av og til benytter foretaket imidlertid en gruppe av disse som sikringsobjekt. IAS 39 tillater bruken av en gruppe som sikringsobjekt, men gir enkelte innskrenkninger som begrenser bruken. Dette drøftes nærmere senere i oppgaven under kapittel om sikring ved hjelp av grupper (IAS 39.78).

Videre følger det av IAS 39.80 at kun sikringsobjekt som har en ekstern part for foretaket kan bli utpekt som et sikringsobjekt. Sikringsbokføring kan benyttes for transaksjoner i selskapsregnskapene mellom foretak i samme konsern, men ikke i konsernregnskapet.

Valutarisiko på konserninterne poster (for eksempel fordring/gjeld mellom to datterselskap) kan bli utpekt som sikringsobjekt i konsernregnskapet, dersom ikke valutaeffektene, gevinst og tap, elimineres fullt ut i konsernregnskapet i samsvar med IAS 21.

Unntaket ovenfor gjelder også ved svært sannsynlige fremtidige konserninterne transaksjoner så lenge transaksjonen skjer i en annen valuta enn den funksjonelle valutaen til foretaket som trer inn i transaksjonen, og valutaeffektene av transaksjonene hadde fått effekt på det konsoliderte resultatet uten bruk av sikringsbokføring.

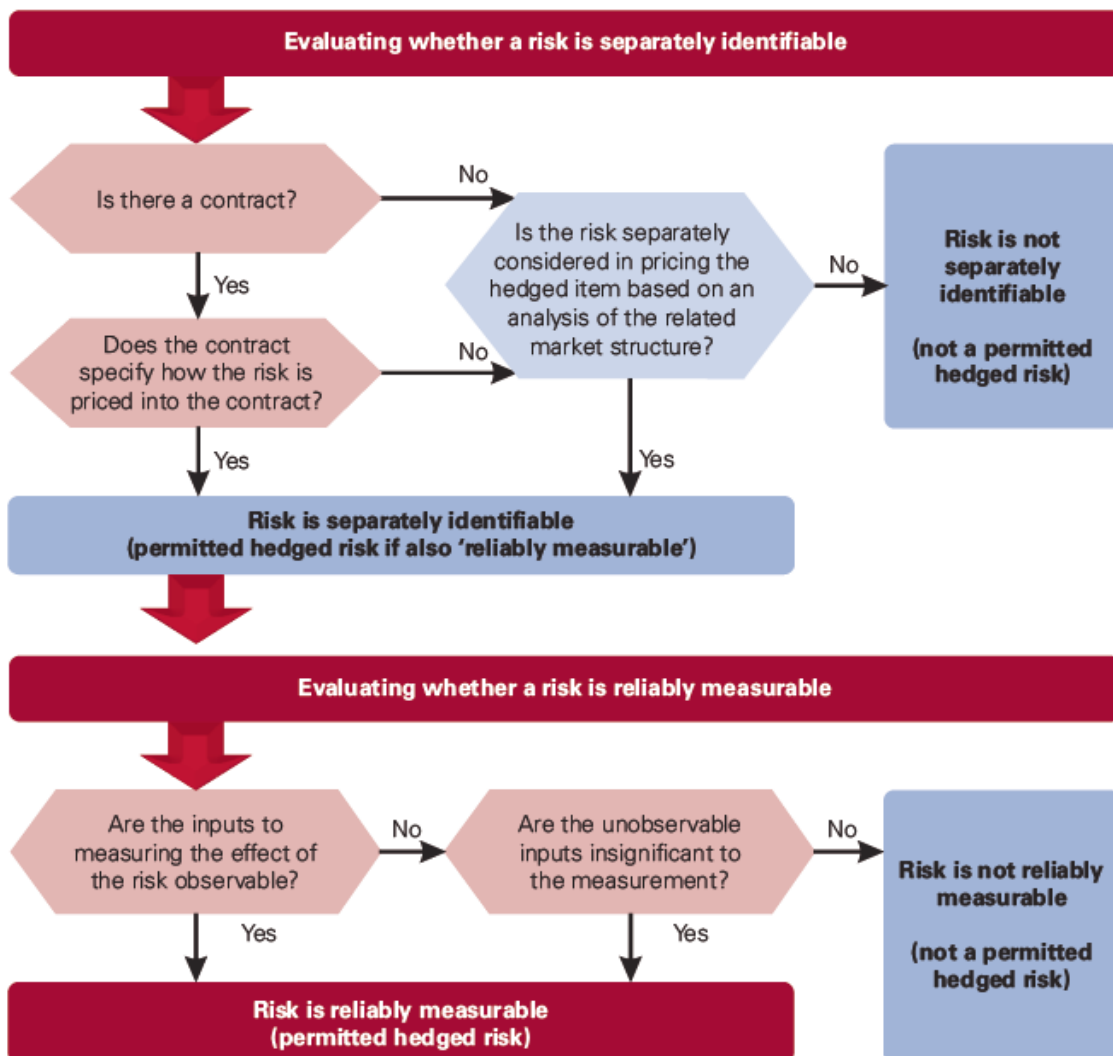
2.3.5.2 Endringer knyttet til sikringsobjekt fra IAS 39 til IFRS 9

Under IAS 39 er det mulig å utpeke komponenter av et objekt som sikringsobjekt, men av ikke-finansielle poster må objektet øremerkes for hele risikoen eller kun for valutarisikoen. Det er altså en forskjellsbehandling mellom risikokomponenter av finansielle-, og av ikke-finansielle objekter under gjeldende standard. Etter IFRS 9 skjer det en betydelig endring knyttet til dette. Også andre risikokomponenter av ikke-finansielle poster enn risikokomponenter som knytter seg til valutarisiko kan utpekes som sikringsobjekt.

For at en risikokomponent av en finansiell eller ikke-finansiell eiendel eller forpliktelse skal kunne øremerkes som sikringsobjekt, må risikokomponenten kunne identifiseres separat, og endringene i kontantstrømmene eller endringen i virkelig verdi må kunne måles pålitelig (IFRS 9.B6.3.8).

Begrunnelsen for at en under IAS 39 kun kan utpeke komponenter av ikke-finansielle eiendeler og forpliktelser for hele risikoen eller kun for valutarisikoen er som vi har nevnt tidligere at en har ment at komponenten generelt ikke er separat målbar. Det er dermed gjort en endring knyttet til dette ved at begrunnelsen for det tidligere forbudet i stedet er gjort om til et kriterium under ny standard, for å få øremerke komponenter av ikke-finansielle objekt som sikringsobjekt.

Figur 13 under illustrerer foretakets vurdering i forhold til om en risiko er separat identifiserbar og om den kan måles pålitelig:

Figur 13. Kan risiko identifiseres separat og måles pålitelig. Hentet fra "First Impressions: IFRS 9 - Hedge accounting and transition," av KPMG, 2013, s. 33. Copyright 2013 KPMG IFRG Limited. Gjengitt med tillatelse.

Som det kommer av figuren må det først ses til om det foreligger en kontrakt. Dersom komponenten er eksplisitt kontraktsfestet, for eksempel ved at det er en prisberegning hvor prisen av komponenten inngår, så kan det være lettere å konkludere med at komponenten er separat identifiserbar.

Dersom komponenten ikke er eksplisitt angitt i kontrakten, må foretaket vurdere faktorer som om komponenten er en byggestein i prisfastsettelsen av hele objektet. For eksempel om råolje er en byggestein, dvs. en risikokomponent av prisingen for jetdrivstoff. Det er imidlertid ikke

alltid slik at en råvare i form av fysisk innsatsvare i et produkt nødvendigvis kvalifiserer som et sikringsobjekt. Det at aluminium er en betydelig innsatsfaktor i produksjonen av aluminiumfelger betyr ikke at aluminium automatisk kan øremerkes som en risikokomponent i en sikring av fremtidige kjøp eller salg av aluminiumfelger. Dette er fordi det kan være at prisen av aluminium kun indirekte påvirker prisfastsettelsen av aluminiumfelger. Det må være en direkte kobling mellom prisen av aluminium og prisingen av aluminiumfelger. Foretaket må derfor gjennomføre analyser for å oppnå kunnskap om hvordan aluminiumfelger prises (EY, 2014).

Dersom foretaket har konkludert med at komponenten er separat identifiserbar, må en vurdere om komponenten kan måles pålitelig. En faktor som ofte vil være avgjørende er om det finnes et likvid og observerbart forward marked for komponenten (KPMG, 2015). Forward markedet bør strekke seg over like lang periode som risikoen. Ved vurderingen av risikokomponenten angir ikke standarden krav til at risikokomponenten verken skal være hoved- eller den største komponenten. Dette er i samsvar med foretakenes risikostyring, da det i mange tilfeller vil være andre komponenter enn de største som sikres.

Videre har det vært enkelte misforståelser knyttet til bruken av risikokomponenter som sikringsobjekt i et sikringsforhold. Det er enkelte som hevder at bruken av risikokomponenter som sikringsobjekt ikke burde være tillatt dersom det kan føre til at endringen i verdi av risikokomponenten kan gå i motsatt retning av endringen i verdi av hele objektet. Det vil ofte være slik at det er tilfellet, men sikringsbokføring kan likevel være hensiktsmessig (IASB, 2011).

Effekten av å drive sikringsbokføring med én risikokomponent av et objekt kan illustreres med et eksempel. I eksempelet under er det forutsatt virkelig-verdi sikring, og bruk av et derivat som sikringsinstrument.

Dersom risikokomponenten som sikres øker i verdi, vil den økningen motsvares av et tap på sikringsinstrumentet. Videre kan vi tenke oss at det er en nedgang i verdi av de øvrige risikokomponentene som ikke sikres. Nedgangen i de øvrige risikokomponentene vil ikke reflekteres i regnskapet. Det betyr at selv om sikringsinstrumentet og hele objektet (inkl. alle risikokomponenter) til sammen har et tap, vil likevel sikringsbokføring nøytralisere tapet på sikringsinstrumentet. Dette er fordi verdiendringen av sikringsinstrumentet uansett skal resultatføres, og en ved sikringsbokføring nøytraliserer tapet det medfører ved å resultatføre endringen i verdi av den sikrede risikokomponenten (IASB, 2011).

Som følge av at en nøytraliserer tapet på sikringsinstrumentet vil noen hevde at dette kan være en form for skjuling av tap. Påstanden kan komme av at sikringsinstrumentet innehar en negativ verdi. Likevel må dette sees i sammenheng med at foretaket nettopp driver en operasjonell risikostyring som medfører at verdiendringer i den sikrede risikokomponenten skal utlignes av endringer i sikringsinstrumentet. Tapet på sikringsinstrumentet og gevinsten på den sikrede risikokomponenten må derfor sees i sammenheng (IASB, 2011).

Dersom sikringsbokføring ikke hadde vært benyttet i eksempelet ovenfor ville kun endringen i virkelig verdi av derivatet havnet i resultatet. Gevinst eller tap på hele objektet ville ikke vært innregnet samtidig. En ville dermed ikke fått den nøytraliserende posten fra den sikrede risikokomponenten inn i resultatet. Uten sikringsbokføring vil dette gi en mismatch mellom den faktiske risikoen som foretaket er eksponert for og hvordan dette hadde blitt presentert i regnskapet. En slik mismatch ville like fullt eksistert dersom både den sikrede risikokomponenten, og de øvrige risikokomponentene i objektet hadde beveget seg i samme retning, og foretaket ikke hadde drevet sikringsbokføring.

Utover å fjerne mismatches i et regnskap, kan det å tillate øremerking av risikokomponenter av et objekt også føre til større sammenlignbarhet mellom ulike selskaper. Dette kan illustreres med et omarbeidet eksempel fra IASB sitt staff paper (IASB, 2011):

Norway Oil ASA (NO) inngår en kontrakt om kjøp av helikoptertransport til sine oljeplattformer. I kontrakten fremgår det eksplisitt at prisen for transporten påvirkes av prisen av helikopterdrivstoff. For å sikre seg mot prisendringer på drivstoffet har NO inngått et derivat som gjør at foretaket har byttet til seg fast pris på drivstoffet. Uten bruk av sikringsbokføring vil NO føre verdiendring av derivatet i resultatet, mens den motsvarende effekten fra kontrakten om kjøp av transporten først vil få resultateffekt etter hvert som transporttjenestene mottas.

Sweden Oil ASA (SO) inngår også kontrakt om kjøp av helikoptertransport. I deres tilfelle er imidlertid prisen av drivstoff angitt som en fastpris, som en del av hele kontrakten. SO ser som en følge av dette ikke behov for å inngå derivat slik NO gjorde. SO får ingen volatilitet i resultatet sitt som følger av endringer i prisen av drivstoff, slik NO ville hatt uten bruk av sikringsbokføring.

Sett fra et økonomisk ståsted er situasjonen til de to oljeselskapene lik, så lenge NO har inngått det nevnte derivatet. De har samme eksponering mot prisen for drivstoff. Likevel vil resultatene til disse foretakene kunne bli helt ulike, og ikke sammenlignbare dersom NO ikke benytter seg av sikringsbokføring. Eksponeringen mot helikopterdrivstoff er én av flere risikokomponenter

i kontrakten. Under IFRS 9 vil det være lettere for NO å benytte seg av sikringsbokføring. Dette vil dermed kunne øke sammenlignbarheten mellom regnskapene.

Det at det i større grad tillates øremerking av risikokomponenter av et objekt tror vi at vil medføre at foretakene sjeldnere vil måtte endre sin risikostyringsstrategi for å tilpasse seg kravene til sikringsbokføring. KPMG har uttrykt at noen foretak til og med kan ha unngått å inngå enkelte derivater under IAS 39, fordi sikringsbokføring ikke var tilgjengelig for dem (KPMG, 2013). Disse foretakene vil kunne revurdere risikostyringen sin under IFRS 9. Kombinasjonen av dette vil i så fall bety at regnskapene i større grad vil reflektere foretakenes faktiske risikostyring, og at de regnskapsmessige løsningene ikke vil være til hinder for ønsket risikostyring.

Som et slags stikk til regelverket for sikring av risikokomponenter av ikke-finansielle objekter under gjeldende standard har dessuten forfatterne av et IASB agenda paper uttrykt at dersom det relevante sikringsobjektet er hele objektet, så ville den logiske konsekvensen av det vært at hele objektet burde vært målt til virkelig verdi med endringer over resultatet uten hensyn til foretakets sikring (IASB, 2011).

Vi illustrerer endringen knyttet til øremerking av risikokomponenter av ikke-finansielle objekter i et større eksempel i oppgavens kapittel 3.

2.3.5.3 Sikring av en gruppe av objekter

Til nå har vi i hovedsak drøftet sikring i et en-til-en forhold, hvor det er benyttet ett sikringsinstrument for å redusere eller eliminere risikoeksponering knyttet til ett sikringsobjekt. Risikostyringen i foretakene skjer imidlertid ofte på et gruppenivå, hvor flere objekter sikres under ett. Det er denne formen for sikring som drøftes i det følgende.

2.3.5.3.1 Sikring av en gruppe av objekter etter IAS 39

En gruppe av objekter i et sikringsforhold kan utgjøre en netto- eller bruttoposisjon. Dette kan kort illustreres ved et foretak som har et bindende tilsagn om fremtidig salg til 100, og et bindende tilsagn om et fremtidig varekjøp til 80. Salg og varekjøp skjer på samme tidspunkt og i samme valuta, som er en annen enn foretakets funksjonelle valuta. Da sitter foretaket på en nettoposisjon lik 20. Foretakene driver derfor ofte på selskaps- eller konsernnivå med risikostyring hvor det er nettoposisjonen som sikres. Videre kan en gruppe av objekter også utgjøre en bruttoposisjon. Dersom i stedet foretaket hadde to fremtidige salg lik 100, men ikke varekjøp, utgjør disse til sammen en bruttoposisjon lik 200.

Standarden stiller kriterier til når en gruppe av objekter kvalifiserer som et sikringsobjekt. For det første må objektene enkeltvis dele den risikoeksponeringen som blir øremerket som sikret. For det andre må endringen i virkelig verdi som gjelder den sikrede risikoen for hver av objektene i gruppen være tilnærmet proporsjonal til endringen i virkelig verdi for den sikrede risikoen til hele gruppen (IAS 39.83).

En del sikringsforhold tilfredsstillter ikke kriteriet til proporsjonal endring i virkelig verdi. Et foretak kan for eksempel sikre en portefølje av aksjer som speiler en markedsindeks ved hjelp av en salgsoption for indeksen. Hver enkelt aksje endrer seg ikke tilsvarende som hele porteføljen av aksjer, dvs. tilsvarende som indeksen. Det medfører at sikringsbokføring ikke kan benyttes. Konsekvensen kan være volatilitet i resultatet som ikke reflekterer den faktiske risikoeksponeringen. For å unngå dette kan likevel selskapet velge å benytte seg av virkelig verdi opsjon for porteføljen, og dermed måle den til virkelig verdi med endringer i virkelig verdi over resultatet. Det vil i så fall føre til at porteføljen og opsjonen vil få utlignende resultateffekter.

Et eksempel på hvor kriteriet derimot kan være oppfylt er hvor et foretak sikrer en gruppe av rentebærende fordringer for renterisiko. Kredittrisikoen for hver enkelt fordring er ulik, men

den økonomiske risikostyringen til selskapet er å sikre den generelle utviklingen i markedrenten. Hver av de rentebærende fordringene har tilsvarende eksponering mot utviklingen i markedrenten. Dette illustrerer at det avgjørende for å oppfylle kriteriet ikke er at hvert av objektene i gruppen deler all risiko og endrer seg proporsjonalt i forhold til all risiko, men at den sikrede risikoen utgjør en felles eksponering for hvert av objektene. (KPMG, 2015)

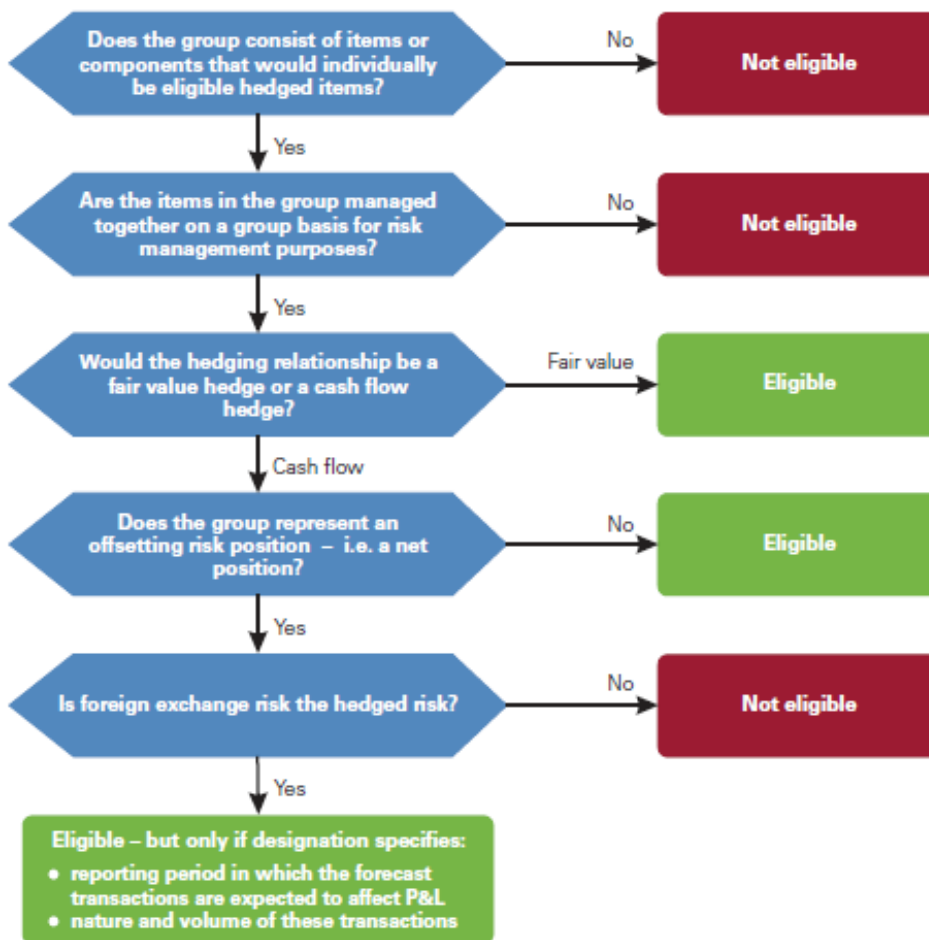
2.3.5.3.2 Endringer knyttet til sikring av en gruppe av objekter fra IAS 39 til IFRS 9

Relativt få grupper av objekter kvalifiserer som et sikringsobjekt under IAS 39 (EY, 2014). Den største utfordringen etter IAS 39 er å oppfylle kravet til at endring i virkelig verdi av den sikrede risikoen for hvert objekt skal forventes å endre seg proporsjonalt med endringen til gruppen av objekter. Dette, sammen med det andre kriteriet etter IAS 39 er tatt bort under ny standard. Nye kriterier har kommet inn.

Etter IFRS 9 er det krav til at gruppen består av objekter eller komponenter av objekter som hver for seg ville kvalifisert til sikringsbokføring. Det er også kommet inn krav om at gruppen av objekter håndteres sammen i selskapets økonomiske risikostyring.

I figur 14 ser man hvordan man går frem for å finne ut om gruppen av objekter kan utpekes som et sikringsobjekt:

Eligibility of a group of items as the hedged item

Figur 14. Øremerking av en gruppe av objekter som sikringsobjekter. Hentet fra "First Impressions: IFRS 9 - Hedge accounting and transition," av KPMG, 2013, s. 37. Copyright 2013 KPMG IFRG Limited. Gjengitt med tillatelse.

Som det fremgår av figuren må man først ta stilling til om objektene i gruppen enkeltvis ville oppfylt kriteriene for å være et sikringsobjekt. Selskapene kan tilpasse seg ved å ekskludere de objektene som ikke tilfredsstillers definisjonen av et sikringsobjekt.

Det neste man må ta stilling til er om gruppen av objekter håndteres sammen i selskapets økonomiske risikostyring. I dette ligger det implisitt at det ikke er tilstrekkelig at det dokumenteres at de håndteres sammen, men at det faktisk er tilfellet.

Dersom gruppen av objekter tilfredsstillers de nevnte kriteriene i en virkelig-verdi sikring vil gruppen av objekter kvalifisere som sikringsobjekt. Dersom det er en kontantstrømsikring, må en ta stilling til resterende kriterier som drøftes i det følgende.

Standarden skiller mellom om gruppen av objekter i en kontantstrømsikring representerer en brutto- eller nettoposisjon. Dersom det er en bruttoposisjon og de drøftede kriteriene for øvrig er oppfylt, kvalifiserer gruppen som sikringsobjekt.

Dersom det er en nettoposisjon må den sikrede risikoen skyldes valutarisiko. Dersom den ikke skyldes valutarisiko vil gruppen ikke kunne kvalifisere som sikringsobjekt. Hvis det motsatte er tilfellet, altså at det er en valutaeksponering som sikres, vil gruppen kvalifisere dersom øremerkingen spesifiserer når de fremtidige transaksjonene forventes å treffe resultatet, og arten og volumet av disse transaksjonene.

Vi mener kriteriene etter IFRS 9 gir rom for større grad av samsvar mellom foretakets risikostyring og den regnskapsmessige behandlingen ved bruk av grupper av objekter. Det skyldes etter vårt syn hovedsakelig at kriteriet etter IAS 39 om proporsjonal endring i virkelig verdi av hvert objekt og hele gruppen er tatt bort. Vi tror at flere sikringsforhold nå enn tidligere vil kvalifisere for sikringsbokføring, og at sikringsbokføring for en gruppe av objekter kan bli mer utbredt etter implementeringen av IFRS 9.

2.3.5.3.3 Sikring av en gruppe av objekter sin nettoposisjon etter IAS 39 og IFRS 9

Mange foretak sikrer nettoposisjonen av en gruppe av objekter som en del av sin risikostyring. Slik risikostyring skjer ofte på konsernnivå. Man bruker da gjerne interne derivat mellom døtre og morselskap, mens man i morselskapet sikrer gruppen av objekter sin nettoposisjon samlet med eksterne derivat. En slik fremgangsmåte gjør at foretakene kan spare transaksjonskostnader og redusere sin kredittrisiko mot eksterne parter (KPMG, 2015).

Etter IAS 39.84 er det ikke tillatt å drive sikringsbokføring av sikring for en gruppe av objekter sin nettoposisjon. Likevel har det oppstått en praksis hvor en i stedet for å drive regnskapsmessig sikring av en nettoposisjonen direkte, i stedet har drevet sikringsbokføring for en andel av en bruttoposisjon. Vi illustrerer endringen og hvordan det skjer etter IAS 39 i eksempelet under:

Et foretak har NOK som funksjonell valuta. Foretaket har et fremtidig salg i EUR på 1 000 000 og samtidig et fremtidig varekjøp i EUR på 750 000. Både salget og kjøpet skjer om ett år. Selskapet inngår en terminkontrakt på nettoposisjonen på EUR 250 000 for å sikre seg mot valutarisiko på nettoposisjonen.

Etter IAS 39 vil man ikke kunne sikre nettoposisjonen på EUR 250 000. Det man i stedet har gjort i praksis er å utpeke en andel av en bruttostørrelse, som tilsvarer nettoposisjonen. Det vil si at foretaket utpeker EUR 250 000 av det fremtidige salget som et sikringsobjekt i sikringsforholdet. Dette reflekterer ikke den faktiske risikostyringen til foretaket.

Etter IFRS 9 kan en utpeke selve nettoposisjonen på EUR 250 000, som et sikringsobjekt. Dette er mer i samsvar med foretakets faktiske risikostyring.

Vi mener endringen vil gi et større samsvar mellom foretakets risikostyring og sikringsbokføringen, men at man likevel ikke vil se den store endringen rent regnskapsteknisk. Det skyldes kort fortalt at den regnskapsmessige behandlingen er lik for et sikringsforhold hvor sikringsobjektet er en nettoposisjon, og hvor det er en andel av en bruttostørrelse som tilsvarer nettoposisjonen. Videre gjelder endringen for kontantstrømsikring kun eksponering mot valutarisiko. Det finnes også andre typer risikoeksponering foretakene sikrer på tilsvarende måte, som for eksempel eksponering mot råvarepriser. Disse nettoposisjonene tillates fortsatt ikke som sikringsobjekt under ny standard.

2.3.5.3.4 Sikring av en netto null posisjon etter IAS 39 og IFRS 9

Et foretak har NOK som funksjonell valuta. Foretaket har et fremtidig salg i EUR på 1 000 og samtidig et fremtidig varekjøp i EUR på 1 000. Posisjonene er like store, utligner hverandre og utgjør dermed en netto null posisjon. En slik netto null posisjon kvalifiserer ikke til bruk av sikringsbokføring under IAS 39.

Etter IFRS 9 er det tillatt å benytte sikringsbokføring for slike netto null posisjoner. Dette må sees i sammenheng med at det etter IFRS 9 tillates å drive sikringsbokføring av nettoposisjoner.

IASB mener at netto null posisjoner vil oppstå tilfeldig, og dermed sjelden være aktuelt i praksis (IFRS 9.BC6.467).

2.3.5.3.5 Sikring av en komponent av et nominelt beløp for en gruppe av objekter ("hedging layers of a group") etter IAS 39 og IFRS 9

I et foretaks risikostyring benyttes ofte sikring av komponenter av et nominelt beløp for en gruppe av objekter. Eksempler på dette er en del av en fremtidig kontantstrøm, for eksempel de første EUR 1 000 fra fremtidige salg i en gitt periode. Et annet eksempel er hvor en bank har tatt opp obligasjonsgjeld lik MEUR 1 til fast rente, og inngår rentebytteavtale for MEUR 0,8.

Under IAS 39 er det tillatt med sikringsbokføring for en komponent av et nominelt beløp ved kontantstrømsikring. Det første eksempelet i forrige avsnitt er et eksempel hvor det tillates bruk av sikringsbokføring etter IAS 39.

Det er under gjeldende standard ikke tillatt å drive sikringsbokføring for en komponent av et nominelt beløp ved virkelig-verdi sikring. Sistnevnte eksempel i innledende avsnitt er et eksempel på en virkelig-verdi sikring hvor en fast rente byttes i en flytende rente. I dette tilfellet har banken i utgangspunktet ikke vært tillatt å benytte sikringsbokføring.

Selv om et foretaks virkelig-verdi sikring av en komponent av et nominelt beløp i utgangspunktet ikke kvalifiserer til sikringsbokføring under IAS 39, finnes det likevel muligheter for en slags tilnærming. I vårt eksempel kan banken utpeke en prosentandel, for eksempel 80 prosent av obligasjonsgjelden, som sikringsobjekt. En slik tilnærming kan likevel by på utfordringer ved senere endringer.

Oppsummert videreføres altså muligheten til å øremerke komponenter av et nominelt beløp for en gruppe av objekter i en kontantstrømsikring. Forskjellen er at det også tillates for virkelig-verdi sikringer. I eksempelet vårt hvor banken bytter fra fast til flytende rente, kan banken etter IFRS 9 utpeke den faktisk sikrede komponenten som sikringsobjekt, og ikke bare en prosentandel som under IAS 39. Forskjellen på å utpeke en prosentandel og å utpeke (beløpsfeste) den faktisk sikrede komponenten høres gjerne ikke umiddelbart stor ut, men vi skal under en illustrasjon i oppgavens kapittel 3 se at dette er en viktig endring.

2.3.6 Kriterier for å kunne benytte sikringsbokføring

Under både IAS 39 og i IFRS 9 er det gitt kumulative kriterier for at et sikringsforhold skal kunne kvalifisere for bruk av sikringsbokføring. Noen av kriteriene, som hvilke finansielle instrumenter som kvalifiserer som sikringsinstrument og hvilke finansielle og ikke-finansielle objekter som kvalifiserer som sikringsobjekt er allerede drøftet. I det følgende drøftes de øvrige kriteriene.

2.3.6.1 Kriterier etter IAS 39

IAS 39 stiller krav til at det skal foreligge en formell øremerking og dokumentasjon av sikringsforholdet. Dokumentasjonen skal inneholde mål og strategi ved sikringsforholdet. Dette inkluderer å identifisere sikringsinstrument og sikringsobjekt. Det skal videre dokumenteres arten av risiko som sikres, og hvordan effektivitet av sikringen skal vurderes (IAS 39.88).

Standarden setter krav til at sikringen må være svært effektiv, og at effektiviteten må kunne måles pålitelig. Foretaket har en svært effektiv sikring når den ved inngåelse (prospektivt) og i etterfølgende perioder (retrospektivt) forventes å være svært effektiv når det gjelder å utligne endringer i virkelig verdi eller kontantstrømmer som er henførbare til den sikrede risikoen i løpet av perioden som sikringen er øremerket for (IAS 39.88). For kontantstrømsikringer må den forventede transaksjonen være svært sannsynlig, og være eksponert for variasjoner i kontantstrømmer som kan påvirke resultatet (IAS 39.88).

Standarden angir ikke hvilken metode som skal benyttes ved vurdering av sikringens effektivitet. Den beregnes ofte ved bruk av regresjonsanalyse, eller den såkalte dollar offset metoden. Sistnevnte metode innebærer at en dividerer endringer i virkelig verdi av sikringsinstrumentet på endringer i virkelig verdi av sikringsobjektet. Beregningen må vise en effektivitet i intervallet 80 – 125 prosent, for at sikringen skal anses svært effektiv (IAS 39.AG105).

Ved beregning av ineffektivitet for kontantstrømsikringer skal den såkalte dollar offset metoden benyttes på et akkumulert nivå. Det gjelder uavhengig av hvilken metode som benyttes for å vurdere om sikringen er effektiv (IAS 39.IG.F.5.5). Dersom den akkumulerte endringen av virkelig verdi av sikringsinstrumentet er større enn den akkumulerte endringen i virkelig verdi av de forventede fremtidige kontantstrømmene til sikringsobjektet skal sikringens ineffektivitet

resultatføres. Dersom det motsatte er tilfellet skal den akkumulerte endringen av sikringsinstrumentet henføres til OCI (IAS 39.95-96).

Når det gjelder beregning av ineffektivitet i en virkelig-verdi sikring så kreves det ingen egen beregning for å komme frem til hva som skal resultatføres. Det skyldes kort sagt at ineffektiviteten allerede er målt i resultatet som en residual mellom endringer i virkelig verdi av sikringsobjekt og endringer i virkelig verdi av sikringsinstrument.

2.3.6.2 Endringer i kriterier fra IAS 39 til IFRS 9

IFRS 9 inneholder ikke krav om at effektiviteten av et sikringsforhold skal ligge innenfor et gitt intervall. Foretaket kan benytte både kvalitative og kvantitative metoder. Om hvilken metode som skal benyttes har PwC uttalt følgende:

An entity must use a method that captures the relevant characteristics of the hedging relationship, including the sources of hedge ineffectiveness that are expected to affect the hedging relationship during its term. Depending on those factors, entities can perform either a qualitative or a quantitative assessment. For example, in a simple hedge where all the critical terms match (or are slightly different), a qualitative test might be sufficient. On the other hand, in highly complex hedging strategies, some type of quantitative analysis would likely need to be performed (PricewaterhouseCoopers [PwC], 2013).

Et tilfelle hvor det kan tenkes å være tilstrekkelig med en kvalitativ vurdering kan for eksempel være hvor et foretak sikrer seg mot endringer i rentenivå ved å inngå en rentebytteavtale, og sikringsobjektets rente og oppgjørstidspunkt sammenfaller perfekt med kontantstrømmen til rentebytteavtalen.

I mange tilfeller er det likevel vanskelig å tenke seg at foretakene kan klare seg uten kvantitative beregninger, fordi ineffektivitet skal resultatføres løpende.

For at et sikringsforhold skal kvalifisere til sikringsbokføring under IFRS 9 må det foreligge et økonomisk forhold mellom sikringsobjektet og sikringsinstrumentet. Kredittrisikoen skal ikke være den dominerende faktoren i verdiendringene, og sikringsforholdet ved regnskapsmessig sikring skal tilsvare det sikringsforholdet som faktisk benyttes i foretakets risikostyring.

IFRS 9 stiller ikke krav til retrospektiv testing av effektivitet i vurderingen av om effektivitetskravene er oppfylt. Foretaket skal i stedet foreta en løpende framoverskuende (prospektiv)

vurdering på om effektivitetskravene er oppfylt. Som et minimum må den gjennomføres for hver regnskapsperiode, eller når det eventuelt inntreffer vesentlige forhold av betydning for sikringseffektiviteten.

Som nevnt tidligere i oppgaven skal foretaket resultatføre ineffektivitet løpende, og innenfor regnskapsperioden, og dermed tror vi at foretakene i mange tilfeller vil gjennomføre en kvantitativ beregning, også under IFRS 9. Den kvantitative beregningen gjennomføres i så fall med et noe ulikt formål enn under IAS 39. Etter IFRS 9 av hensyn til resultatføringen av ineffektivitet, og i utgangspunktet ikke nødvendigvis i kombinasjon med hensyn til vurderingen om sikringsforholdet er effektivt eller ikke.

Det at de relativt rigide kravene til kvantitativ sikringseffektivitet under IAS 39 er tatt bort under IFRS 9, er nok kanskje en av de aller største endringene knyttet til kriterier, utover hvilke instrumenter og objekter som kvalifiserer for regnskapsmessig sikring. Logikken bak endringen kan illustreres med et eksempel:

Dersom et sikringsforhold under IAS 39 er 79 prosent effektivt tilfredsstillende det ikke kriteriene til sikringsbøkføring. Dersom det er 81 prosent effektivt tilfredsstillende det i utgangspunktet effektivitetskravet. Forskjellen mellom 79 og 81 prosent kan under IAS 39 ha en betydelig regnskapsmessig konsekvens, selv om det ikke er like opplagt at forskjellen fremstår som like stor for risikostyringsavdelingen i foretaket.

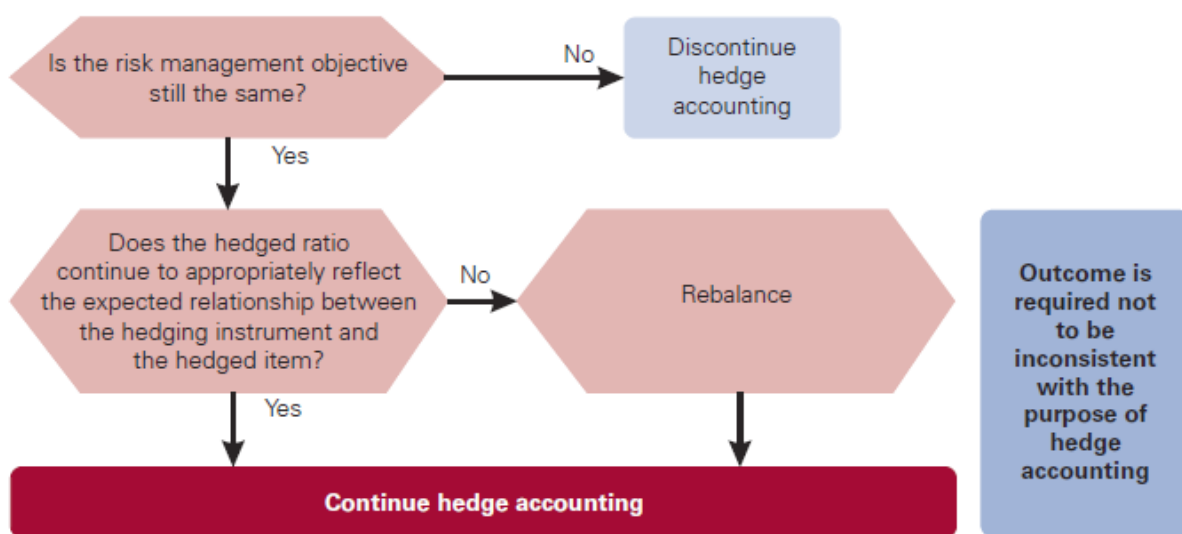
På bakgrunn av dette mener vi at endringen er fornuftig. Den vil underbygge at finansregnskapet i større grad er i samsvar med foretakets risikostyring.

2.3.6.2.1 Rebalansering

Samvariasjonen mellom et sikringsinstrument og et sikringsobjekt kan endre seg, og foretaket kan ha behov for å justere sikringsforholdet. Det kan for eksempel være en justering av volumet til sikringsinstrumentet. Etter IAS 39 vil en slik justering av sikringsforholdet bli behandlet som en avvikling av eksisterende sikringsforhold, og eventuelt opprettelse av et nytt. For at endringen skal kunne skje innenfor eksisterende sikringsforhold må endringen være en del av den opprinnelige dokumentasjonen som ble utarbeidet for sikringsforholdet (IAS 39.91). Som følge av dette har mange foretak fått en mismatch mellom foretakets risikostyring og den regnskapsmessige behandlingen av den.

Under IFRS 9 introduseres det en har valgt å kalle for rebalansering. Dersom foretaket endrer volumet av sikringsinstrumentet eller sikringsobjektet for å opprettholde oppfyllelse av effektivitetskravet, skal det skje innenfor eksisterende sikringsforhold. Det er verken en avvikling eller en reetablering. Det er verdt å merke seg at dette er en skal-regel, så fremt ikke risikostyringsstrategien er endret. Ved rebalansering skal ineffektivitet identifiseres og resultatføres (IFRS 9.B.6.5.8).

Figuren under tar for seg kriteriene for å fortsette sikringsforholdet:

Figur 15. Rebalanseringsmodell ved endringer i sikringsforholdet. Hentet fra "First Impressions: IFRS 9 - Hedge accounting and transition," av KPMG, 2013, s. 54. Copyright 2013 KPMG IFRG Limited. Gjengitt med tillatelse.

Det innledende spørsmålet som følger av figuren er om risikostyringsstrategien er endret. Det er avgjørende for om sikringsforholdet skal avvikles eller ikke. Ved endret strategi skal forholdet avvikles. Ved uendret strategi skal en vurdere effektiviteten til sikringsforholdet.

Dersom sikringsforholdet forventes å være effektivt skal sikringsbokføringen fortsette. Om ikke sikringsforholdet forventes å være effektivt skal en rebalansere, før en fortsetter sikringsbokføringen. Som det fremgår av tekstboksen helt til høyre i figuren stilles det krav til at utfallet ikke skal være inkonsistent med formålet bak sikringsbokføring.

Behovet for å introdusere rebalansering var tydelig under forundersøkelsene til IASB, hvor konklusjonen var følgende:

The feedback received gave a clear indication that the model in IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement does not accommodate changes to the hedging relationship that were not envisaged at the inception of the hedge. This forced entities to revoke the designation and hence discontinue the original hedging relationship and (re-)start a new hedging relationship in order to continue hedge accounting (IASB, 2011).

Tilbakemeldingene var dermed implisitt at det under IAS 39 kan oppstå en mismatch mellom foretakets risikostyring og den regnskapsmessige behandlingen i de tilfellene hvor en ved inngåelse av sikringsforholdet ikke klarer å forutse fremtidige endringer i sikringsforholdet. IASB har ved introduksjonen av rebalansering tatt tilbakemeldingene fra investorer, foretak, og revisorer på alvor. Vi mener rebalansering vil kunne skape en større grad av konsistens mellom foretakets risikostyring og den regnskapsmessige behandlingen.

Vi kan illustrere rebalansering etter IFRS 9 med følgende eksempel:

Aladdin Oil Company ASA har sikret et svært sannsynlig fremtidig varekjøp av råolje. Det fremtidige kjøpet er sikret ved å inngå en futureskontrakt. Selskapet inngår sikringsforholdet 1. februar 2015. Det fremtidige varekjøpet på én million fat råolje er forventet å skje i juni 2015. Futureskontrakten dekker 950 000 fat råolje. Dette gir et sikringsforhold på 1:0,95.

Ved utarbeidelse av Q1 regnskapet for samme år, den 31. mars, utgjør akkumulert endring i sikringsobjektet 82 000 NOK. Akkumulert endring i sikringsinstrumentet utgjør 65 000 NOK. Som et resultat av dette vil endringen i sikringsinstrumentet, lik 65 000 NOK føres til sikringsreserven under OCI, og med motpost derivat i balansen.

Effektiviteten av sikringsforholdet per 31. mars er $65\ 000 / 82\ 000 = 79$ prosent. På tross av at det dermed finnes en ineffektivitet, skal ikke denne resultatføres, da endringen av sikringsinstrumentet er mindre enn endringen av sikringsobjektet.

Risikostyringsavdelingen i oljeselskapet har videre gjennomført en analyse og kommet frem til at et mer hensiktsmessig sikringsforhold er 1:1,05.

For å oppnå dette forholdet kan foretaket enten øke mengden sikringsinstrument, eller redusere mengden sikringsobjekt. Aladdin Oil har valgt å redusere mengden av sikret fremtidig varekjøp, dvs. redusere sikringsobjektet. Det reduseres med 95 200 fat råolje.

Rebalanseringen ved reduksjon av størrelse på sikringsobjektet er å regne som en delvis avvikling av sikringsforholdet. Totalt utgjør nå sikringsobjektet 904 800 fat råolje. Sikrings-

dokumentasjonen må oppdateres, men som følge av at dette er en rebalansering kreves det ingen regnskapsføring (EY, 2014).

Som nevnt skal en endring i sikringsforholdet som skyldes endring i volum av sikringsinstrument eller sikringsobjekt for å opprettholde oppfyllelse av effektivitetskravet skje innenfor eksisterende sikringsforhold. Skal-regelen om rebalansering stiller seg i rekken av endringer til IFRS 9 som skal sørge for at regnskapet i større grad reflekterer foretakets risikostyringsstrategier.

Samlet sett vil endringene i kriterier for et sikringsforhold som følge av ny standard gi et større samsvar mellom foretakets risikostyring og den regnskapsmessige behandlingen av den. Kriteriet til at sikringsforholdet ved regnskapsmessig sikring skal tilsvare det sikringsforholdet som faktisk benyttes i foretakets risikostyring må sees i sammenheng med øvrige endringer til ny standard. Kriteriet er mulig å innfri nettopp på grunn av andre endringer som drøftes i oppgaven.

2.3.7 Avvikling av sikringsforhold

Til nå har vi drøftet kriterier som må oppfylles for å få drive sikringsbokføring. I det følgende skal vi drøfte nærmere når og hvordan avvikling av et sikringsforhold skjer, og endringer til ny standard i forbindelse med dette.

2.3.7.1 Avvikling av sikringsforhold etter IAS 39

Når et sikringsforhold ikke lenger tilfredsstillers IAS 39 sine kumulative kriterier skal sikringsbokføringen opphøre. Videre er det også mulighet til å avvikle et sikringsforhold frivillig under gjeldende standard. Eksempler på når et sikringsforhold skal avvikles er når sikringsinstrumentet utløper, selges, avsluttes eller utøves. Det er likevel viktig å legge merke til at det ikke er å anse som avvikling dersom det skyldes en fornying eller rullering av sikringsinstrumentet (IAS 39.91).

Det vil være ulik regnskapsmessig behandling av en avvikling avhengig av hvilken form for sikring som anvendes. Dersom det er en virkelig-verdi sikring skal den akkumulerte endringen for sikringsobjektet, dvs. differansen mellom objektets nominelle verdi og sikringsverdien amortiseres sammen med den resterende andel av den nominelle verdien ved hjelp av beregning av ny effektiv rente (IAS 39.92).

Dersom det er en kontantstrømsikring skal akkumulert beløp i OCI først resultatføres når den den forventede transaksjonen påvirker resultatet. Dersom det ikke lenger forventes at transaksjonen vil skje skal akkumulert beløp i OCI omklassifiseres fra OCI til resultat som en omklassifiseringsjustering (IAS 39.101). Det er viktig å merke seg at graden av sannsynlighet er en annen her, enn for inngåelse av sikringsforholdet. En inngåelse av sikringsforholdet krever at den forventede transaksjonen er *svært sannsynlig*, mens det her kun kreves at transaksjonen *forventes*, for at akkumulert beløp skal ligge igjen i OCI.

2.3.7.2 Endring i avvikling av sikringsforhold fra IAS 39 til IFRS 9

Muligheten for frivillig avvikling er tatt bort etter IFRS 9. Det er altså ikke lenger mulig å frivillig avvikle et sikringsforhold i regnskapet som fortsatt oppfyller selskapets risikostyringsmål eller fortsatt oppfyller kriteriene for å drive sikringsbokføring, også etter gjennomført

rebalansering. Kravet om rebalansering gjelder som nevnt dersom risikostyringsstrategien er uendret.

I tillegg til å ta bort muligheten for frivillig avvikling har IASB introdusert såkalt delvis avvikling etter ny standard. En delvis avvikling vil medføre at en del av sikringsforholdet opphører, mens det fortsettes sikringsbokføring for resterende del. Eksempler på når dette kan være aktuelt er når foretaket gjennomfører en rebalansering ved at volumet av sikringsinstrumentet reduseres, sikringsinstrumentet delvis utløper, selges eller utøves, og for eksempel om deler av den fremtidige transaksjonen ikke lenger forventes å inntreffe.

I sum tror vi at disse endringene vil medføre færre avviklinger av sikringsbokføringsforhold under IFRS 9 enn hva tilfellet er etter gjeldende standard. Dette vil igjen føre til ytterligere samsvar mellom foretakets risikostyringsstrategi og den regnskapsmessige behandlingen av den.

Endring knyttet til rebalansering og delvis avvikling illustreres i et større eksempel i oppgavens kapittel 3.

3. Eksemplifisering av endringer knyttet til sikringsbokføring - IAS 39 til IFRS 9

3.1 Introduksjon

Under kapittel 2 drøftet vi endringer knyttet til sikringsbokføring. En del av disse endringene er betydelige, og vi har funnet det hensiktsmessig å illustrere en del av endringene. Vi har valgt å holde bredden av eksemplene på et slikt nivå at vi får frem endringene, men uten bruk av fullstendige regnskap. Effektene av endringene kan dermed ha urealistiske størrelser i eksemplene.

Alle eksemplene er uten hensyn til eventuelle effekter av skatt og avgift. I de eksemplene hvor valuta ikke er nevnt, forutsettes det at alt skjer i norske kroner. Det ses også bort fra eventuelle diskonteringseffekter.

3.2 Bruk av ikke-derivative finansielle eiendeler og forpliktelser som sikringsinstrument

IAS 39 begrenser bruken av ikke-derivative finansielle eiendeler og forpliktelser som sikringsinstrument til kun å gjelde sikring av valutarisiko. IFRS 9 åpner som drøftet tidligere i oppgaven opp for bruk av ikke-derivative finansielle eiendeler og forpliktelser som sikringsinstrument også for andre risikoer enn valutarisiko.

Det kan være ulike årsaker til at et foretak ikke benytter derivater som sikringsinstrument. Vi illustrerer i det følgende et eksempel hvor aksjer benyttes som sikringsinstrumenter, fordi det ikke er kostnadseffektivt å benytte derivater.

Foretaket Kaffe og te ASA har en svært sannsynlig fremtidig transaksjon knyttet til kjøp av kaffebønner. Mengden med kaffebønner den fremtidige transaksjonen vil innebære er lavere enn mengden som inngår i tilgjengelige derivater. I stedet for å inngå en avtale om et derivat har foretaket derfor valgt å kjøpe en andel aksjer i et investeringsforetak. Investeringsforetaket holder derivater for kaffebønner som sikrer risikoen, som Kaffe og te ASA ønsker å sikre

eksponeringen mot. Kaffe og te ASA kjøper en mengde aksjer som dekker eksponeringen foretaket er utsatt for knyttet til den fremtidige transaksjonen (KPMG, 2015).

Fordi foretaket holder aksjene i investeringsforetaket til virkelig verdi over resultatet, er de dermed mulig å utpeke som sikringsinstrument i en kontantstrømsikring av den svært sannsynlige fremtidige transaksjonen under IFRS 9. Etter IAS 39 vil ikke aksjene i investeringsforetaket kvalifisere som sikringsinstrument, fordi aksjene er en ikke-derivativ finansiell eiendel.

Eksempelet er illustrert med tall under:

Kontantstrømsikring; sikring av fremtidig varekjøp	20x0	20x1	20x2	20x3	Totalt
Sikret pris kaffebønner i NOK	250 000				
Markedspris av kaffebønner i NOK	250 000	280 000	240 000	270 000	
Endring i virkelig verdi av aksjer i investeringsforetaket	-	30 000	-40 000	30 000	
Fremtidig forventet varekjøp målt i NOK	250 000				
Effektivitet av sikringsforhold		100 %	100 %	100 %	
Resultat etter IAS 39					
Varekjøp		-	-	270 000	270 000
Finansinntekt (-) / finanskostnad (+)		-	10 000	-30 000	-20 000
Resultat for perioden (-) overskudd / (+) underskudd		-	10 000	240 000	250 000
Andre inntekter og kostnader (OCI)		-30 000	30 000	-	-
Totalresultat for perioden		-30 000	40 000	240 000	250 000
Resultat med sikringsbokføring etter IFRS 9					
Varekjøp		-	-	250 000	250 000
Finansinntekt (-) / finanskostnad (+)		-	-	-	-
Ineffektiv andel av sikring		-	-	-	-
Resultat for perioden (-) overskudd / (+) underskudd		-	-	250 000	250 000
Sikringsreserve under OCI (effektiv andel av sikring)		-30 000	40 000	-10 000	-
Totalresultat for perioden		-30 000	40 000	240 000	250 000

Figur 16. Eksempel ved bruk av ikke-derivativ finansiell eiendel som sikringsinstrument.

I eksempelet er det forutsatt at alt skjer i NOK, og videre at sikringen er 100 prosent effektiv ved sikringsbokføring etter IFRS 9. Sistnevnte forutsetning er sannsynligvis urealistisk, fordi endring i verdi av aksjene sannsynligvis ikke vil samsvare perfekt med endring i markedspris av kaffebønner.

Etter IAS 39 er aksjene klassifisert som tilgjengelig for salg, da dette forutsettes å være den klassifiseringen som vil gi størst grad av samsvar mellom den operasjonelle risikostyringen og den regnskapsmessige behandlingen av den.

20x0:

Sikringsforhold inngås.

20x1:

Den positive verdiendringen av aksjene legges til OCI både etter IAS 39 og etter IFRS 9 ved sikringsbokføring. I år 20x1 er det dermed ingen resultatforskjeller mellom løsningene.

20x2:

Den negative verdiendringen lik 40 000 fordeles etter IAS 39 med en reversering av tidligere positiv verdiendring lik 30 000 mot OCI, og resterende 10 000 som en finanskostnad. Etter IFRS 9 legges verdiendringene til sikringsreserven under OCI, slik at netto akkumulert sikringsreserve utgjør -10 000.

20x3:

Den positive verdiendringen av aksjene lik 30 000 legges til OCI både etter IAS 39 og etter IFRS 9. Etter IAS 39 vil andelen under OCI resultatføres som en finansinntekt ved salg av aksjene. Resultatet for 20x3 er dermed $270\ 000 - 30\ 000 = 240\ 000$.

Ved bruk av sikringsbokføring etter IFRS 9 vil akkumulert sikringsreserve under OCI resultatføres mot varekjøpet. Netto varekjøp og resultatet for 20x3 er dermed $270\ 000 - 20\ 000 = 250\ 000$.

Vi mener det er den illustrerte løsningen etter IFRS 9 som på best måte reflekterer den økonomiske realiteten av sikringsforholdet. Endringen i markedsprisen av kaffebønner påvirker ikke rent økonomisk Kaffe og Te ASA når det gjelder det sikrede varekjøpet. I 20x3 er markedsprisen av kaffebønner høyere, men økningen i markedspris motsvares perfekt av endring i virkelig verdi av aksjene i investeringsforetaket. Den økonomiske realiteten av sikringsforholdet er derfor at varekjøpet skjer til 250 000 i 20x3.

Regnskapsføringen for de ulike løsningene er vist i figuren under:

Regnskapsføring etter IAS 39		Regnskapsføring med sikringsbokføring etter IFRS 9	
20x1		20x1	
D Aksjer	30 000	D Aksjer	30 000
K OCI (EK)	30 000	K OCI (EK)	30 000
20x2		20x2	
K Aksjer	30 000	K Aksjer	40 000
D OCI (EK)	30 000	D OCI (EK)	40 000
K Aksjer	10 000	20x3	
D Finanskostnad	10 000	D Varekjøp	270 000
20x3		K Bank	270 000
D Varekjøp	270 000	D Aksjer	30 000
K Bank	270 000	K OCI (EK)	30 000
D Aksjer	30 000	D OCI (EK)	20 000
K OCI (EK)	30 000	K Varekjøp	20 000
D OCI (EK)	30 000		
K Finansinntekt	30 000		

* Oppgjør for aksjer er holdt utenfor regnskapsføringen etter begge løsningene.

Figur 17. Eksempel ved bruk av ikke-derivativ finansiell eiendel som sikringsinstrument – bokføring.

3.3 Bruk av komponenter av ikke-finansielle poster som sikringsobjekt

Under IAS 39 kan en benytte ikke-finansielle eiendeler og forpliktelser som sikringsobjekt, men det må øremerkes utelukkende for valutarisiko eller hele risikoen til objektet. I en del tilfeller driver foretakene operasjonell sikring av en andel av risiko knyttet til ikke-finansielle eiendeler eller forpliktelser, som ikke gjelder valutarisiko. I slike tilfeller åpner IFRS 9 opp for et større samsvar mellom foretakets egen risikostyring, og den regnskapsmessige behandlingen.

Et eksempel på hvor dette er aktuelt er hvor foretaket har et kontraktsfestet fremtidig kjøp av et produkt, hvor kontrakten bestemmer at en råvareindeks el. er en komponent av prisingen, og selskapet driver operasjonell sikring av risiko knyttet til den råvareindeksen.

Endringen kan illustreres med et eksempel (IFRS 9.B6.3.10):

Aladdin Oil Company ASA (heretter Aladdin Oil) har inngått en langsiktig kontrakt om å kjøpe naturgass. I kontrakten går det frem at prisen skal beregnes ved hjelp av en formel, hvor prisen av gas oil, fuel oil og transportkostnader inngår. Selskapet har en risikostyringsstrategi hvor de sikrer eksponeringen mot prisen av gas oil. Det benyttes en forward kontrakt for dette formålet. Av den langsiktige kontrakten om kjøp av naturgass går det eksplisitt frem hvordan prisen av gas oil påvirker beregningen av prisen for naturgass. Det finnes videre et likvid marked for kjøp og salg av forward kontrakter tilsvarende den selskapet har inngått.

Fordi prisen på gas oil er angitt eksplisitt i kontrakten som en del av prisberegningen vurderer Aladdin Oil at gas oil komponenten kan identifiseres separat. Videre vurderer de at komponenten kan måles pålitelig, fordi det er inngått en forwardkontrakt i et likvid og observerbart marked.

Dersom Aladdin Oil driver sikringsbøkføring etter IAS 39, må det i så fall skje med øremerking av hele risikoen til objektet som sikringsobjekt. Av eksempelet vet vi at selskapet utelukkende driver operasjonell sikring av gas oil komponenten, og ikke av fuel oil eller transportkostnadene. Konsekvensen av å måtte øremerke hele risikoen som sikringsobjekt er for det første at selskapets faktiske risikostyring ikke hadde blitt reflektert i regnskapet. Det ville vært en forskjell mellom den regnskapsmessige behandlingen, og den operasjonelle risikostyringen. Videre ville øremerking av hele risikoen kunne føre til at sikringens effektivitet hadde blitt beregnet til å falle utenfor intervallet 80 – 125 prosent, og at selskapet dermed enten ikke kunne inngått sikringsforholdet i utgangspunktet, eller at de på et senere tidspunkt måtte ha avbrutt sikringsforholdet regnskapsmessig.

Fordi eksponeringen mot gas oil komponenten kan identifiseres separat og måles pålitelig, kan risikokomponenten alene kvalifisere som sikringsobjekt under IFRS 9.

Endringen kan illustreres med tall. I talleksempelen under har vi forutsatt at en sikrer seg en pris på gas oil lik 100 000. Når markedsprisen av gas oil går opp eller ned vil derivatet få en motsatt verdi av endringen i markedsverdi. Faktoren i prisberegningssformelen hva gjelder gas oil er dermed gitt. Faktorene som gjelder fuel oil og transportkostnader er ikke sikret, og vil avgjøres av den fremtidige markedsprisen på kjøpstidspunktet. I eksempelet har vi for enkelhetsskyld holdt transportkostnader konstante.

Vi har i eksempelet vist den regnskapsmessige behandlingen uten sikringsbokføring, samt med sikringsbokføring både etter IAS 39, og etter IFRS 9. Løsningen uten sikringsbokføring vil være sammenfallende uavhengig av om en benytter seg av IAS 39 eller IFRS 9.

Etter IAS 39 skjer sikringsbokføring av objektet i sin helhet, dvs. at hele markedsverdien av det fremtidige kjøpet er sikringsobjekt. Etter IFRS 9 skjer sikringsbokføring kun med risikokomponenten til gas oil som sikringsobjekt.

Effektivitetsberegningen skjer etter den såkalte dollar offset metoden. Det betyr at effektiviteten er lik endring i fremtidig forventet varekjøp dividert med endring i virkelig verdi av derivatet.

For enkelhetsskyld ser vi helt bort fra valuta i eksempelet. Alt skjer i NOK.

Kontantstrømsikring; sikring av én komponent	20x0	20x1	20x2	20x3	Totalt
Sikret mengde gas oil i NOK	100 000				
Markedspris i NOK - gas oil pr sikret kvantum	100 000	120 000	150 000	160 000	
Markedspris i NOK - fuel oil pr kvantum som behøves kjøpt	80 000	82 000	95 000	100 000	
Pris transportkostnader	10 000	10 000	10 000	10 000	
Sum markedspris naturgass	190 000	212 000	255 000	270 000	
Virkelig verdi av gas oil derivatet	-	20 000	50 000	60 000	
Verdiendring av gas oil derivatet	-	20 000	30 000	10 000	
Fremtidig forventet varekjøp målt i NOK	190 000	212 000	255 000	270 000	
Forventet effektivitet av sikring - én komponent, gas oil		100 %	100 %	100 %	
Forventet effektivitet av sikring - objekt i sin helhet		110 %	130 %	133 %	
Resultat uten sikringsbokføring (IAS 39 & IFRS 9)					
Varekjøp		-	-	270 000	270 000
Finansinntekt (-) / finanskostnad (+)		-20 000	-30 000	-10 000	-60 000
Resultat for perioden (-) overskudd / (+) underskudd		-20 000	-30 000	260 000	210 000
Resultat med sikringsbokføring etter IAS 39 (objekt i sin helhet)					
Varekjøp		-	-	250 000	250 000
Finansinntekt (-) / finanskostnad (+)		-	-30 000	-10 000	-40 000
Ineffektiv andel av sikring		-	-	-	-
Resultat for perioden (-) overskudd / (+) underskudd		-	-30 000	240 000	210 000
Sikringsreserve under OCI (effektiv andel av sikring)		-20 000	-	20 000	-
Totalresultat for perioden		-20 000	-30 000	260 000	210 000
Resultat med sikringsbokføring etter IFRS 9 (én komponent)					
Varekjøp		-	-	210 000	210 000
Finansinntekt (-) / finanskostnad (+)		-	-	-	-
Ineffektiv andel av sikring		-	-	-	-
Resultat for perioden (-) overskudd / (+) underskudd		-	-	210 000	210 000
Sikringsreserve under OCI (effektiv andel av sikring)		-20 000	-30 000	50 000	-
Totalresultat for perioden		-20 000	-30 000	260 000	210 000

Figur 18. Eksempel ved bruk av komponent av ikke-finansiell post som sikringsobjekt.

20x0:

Sikringsforhold inngås.

For alle årene etter inngåelse av sikring vil en uten sikringsbokføring få endringen i virkelig verdi av derivatet i resultatet, som følger av at derivatet som hovedregel alltid skal holdes til virkelig verdi med endring over resultat. Dette gjelder både etter IAS 39 og IFRS 9.

20x1:

Etter IAS 39 er sikringen 110 prosent effektiv, som er innenfor tillatt intervall. Sikringen er 110 prosent effektiv, fordi endringen i sikringsobjektet er større enn endringen i virkelig verdi av sikringsinstrumentet. Det er logisk, fordi sikringsinstrumentet kun gjelder gas oil komponenten, mens endringen i sikringsobjektet etter IAS 39 dekker endringer i både gas oil, fuel oil, og transportkostnader.

Etter IAS 39 er ineffektiviteten lik $22\ 000 - 20\ 000 = 2\ 000$. Ineffektiviteten resultatføres ikke, fordi endringen i sikringsobjektet er større enn endringen i sikringsinstrumentet.

Etter løsningen under IFRS 9 er sikringsforholdet 100 prosent effektivt. Det er fordi endringen i sikringsobjektet og endringen i sikringsinstrumentet utligner hverandre perfekt.

20x2:

Etter IAS 39 får en nå en sikringseffektivitet lik 130 prosent. Årsaken er den relativt store endringen i fuel oil, som reflekteres i endring i sikringsobjektet, men ikke i endring i sikringsinstrumentet. Etter IAS 39 er sikringseffektiviteten utenfor tillatt intervall for effektivitet. Det medfører at sikringsforholdet må avvikles. Den tidligere effektive delen av sikringen, lik 20 000, som er ført mot OCI i 20x1 blir liggende under OCI frem til det fremtidige kjøpet skjer, fordi Aladdin Oil fortsatt forventer at transaksjonen skal gjennomføres. Avviklingen av sikringsforholdet medfører videre at endringen i virkelig verdi av derivatet, lik 30 000, resultatføres i 20x2.

Etter IFRS 9 er sikringsforholdet fortsatt 100 prosent effektivt, fordi endringen i sikringsinstrumentet fortsatt utligner endringen i sikringsobjektet perfekt.

20x3:

Under IAS 39 får en et varekjøp på $270\ 000 - 20\ 000 = 250\ 000$, som er et resultat av størrelsen på det forventede varekjøpet, fratrukket tidligere effektiv sikring fra sikringsreserven under OCI. Videre får en finansinntekter på 10 000 som er endringen i virkelig verdi av derivatet i 20x3.

Etter IFRS 9 henter en frem sikringsreserven fra OCI, og fører mot varekjøpet i resultatet. Dette gir et varekjøp på 210 000. Fordi sikringen har vært 100 prosent effektiv er det kun varekjøp som treffes i resultatet.

Under følger regnskapsføringen med D/K:

Uten sikringsbokføring		Med sikringsbokføring etter IAS 39		Med sikringsbokføring etter IFRS 9	
20x1		20x1		20x1	
D Derivat	20 000	D Derivat	20 000	D Derivat	20 000
K Finansinntekt	20 000	K OCI (EK)	20 000	K OCI (EK)	20 000
20x2		20x2		20x2	
D Derivat	30 000	D Derivat	30 000	D Derivat	30 000
K Finansinntekt	30 000	K Finansinntekt	30 000	K OCI (EK)	30 000
20x3		20x3		20x3	
D Varekjøp	270 000	D Varekjøp	270 000	D Varekjøp	270 000
K Bank	270 000	K Bank	270 000	K Bank	270 000
D Derivat	10 000	D Derivat	10 000	D Derivat	10 000
K Finansinntekt	10 000	K Finansinntekt	10 000	K OCI (EK)	10 000
K Derivat	60 000	K Derivat	60 000	K Derivat	60 000
D Bank	60 000	D Bank	60 000	D Bank	60 000
		D OCI (EK)	20 000	D OCI (EK)	60 000
		K Varekjøp	20 000	K Varekjøp	60 000

Figur 19. Eksempel ved bruk av komponent av ikke-finansiell post som sikringsobjekt – bokføring.

I eksempelet var det eksplisitt kontraktfestet at prisen av gas oil skulle inngå i beregningen av prisen for naturgass. Derfor konkluderte foretaket med at eksponeringen mot gas oil var separat identifiserbar. Det er ikke alltid slik at dette ville vært kontraktfestet. Det kan tenkes at prisen for gas oil ikke inngikk i beregningen av prisen for naturgass etter kontrakten. På tross av dette kan det likevel være at gas oil komponenten kan identifiseres separat og måles pålitelig, og at en dermed kan øremerke gas oil komponenten som sikringsobjekt. Vi illustrerer dette med et eksempel hentet fra standarden:

Airlines ASA har inngått en langsiktig kontrakt for kjøp av jetdrivstoff. Flyselskapets risikostyringsavdeling har besluttet å sikre en andel av eksponeringen mot prisen av jetdrivstoff inntil 24 måneder før levering. Selskapet øker andelen som sikres etter hvert som leveringen nærmer seg.

De benytter seg av følgende derivater:

12 til 24 måneder før levering: crude oil kontrakter

6 til 12 måneder før levering: gas oil kontrakter

under 6 måneder før levering: jetdrivstoff kontrakter

Av den langsiktige kontrakten for kjøp av jetdrivstoff går det ikke frem at verken crude oil eller gas oil er komponenter som inngår i prisen av drivstoffet. Dermed er det ikke opplagt at crude oil eller gas oil er separat identifiserbare komponenter i prisingen av jetdrivstoffet. Risikostyringsavdelingen i Airlines ASA har imidlertid analysert markedet for oljeprodukter og kommet frem til at det finnes en kobling mellom prisen av crude oil og gas oil og prisen av jetdrivstoff. De kommer frem til at koblingen kommer av ulike raffineringmarginer, slik at prisen på jetdrivstoff kan ses på som bygd opp av ulike byggesteiner.

Dersom Airlines ASA kommer frem til at de to risikokomponentene, crude oil og gas oil, kan identifiseres separat og måles pålitelig, kan de øremerke crude oil eller gas oil som risikokomponenter i et sikringsforhold under IFRS 9 (IFRS 9.6B.3.10).

3.4 Rebalansering og delvis avvikling

Vi har tidligere i oppgaven drøftet introduksjonen av begrepene rebalansering og delvis avvikling under IFRS 9. I det følgende eksempelet illustreres bruken av både rebalansering og delvis avvikling.

Norwegian Salmon ASA har en totalt gjeld lik 100 MNOK. Hele gjelden er til flytende rente. Som et ledd i risikostyringen har foretaket en strategi om at mellom 50 prosent og 70 prosent av gjelden skal holdes til fast rente. Dette gjøres i praksis ved at foretaket inngår en rentebytteavtale.

Ved inngåelse av sikringsforholdet har foretaket inngått rentebytteavtale for 60 prosent av gjelden, og er således innenfor rammene til foretakets risikostyring.

På et senere tidspunkt har rentemarkedet falt, og foretaket ønsker å benytte seg av det lave rentemarkedet ved å ta opp gjeld til fast rente. Norwegian Salmon ASA tar derfor opp gjeld lik 90 MNOK til fast rente.

Foretaket har nå en total gjeld lik 190 MNOK. 90 MNOK er til fast rente, i tillegg til at foretaket har rentebytteavtale på 60 MNOK. Altså er i utgangspunktet 150 MNOK av 190 MNOK til fast rente. Som en del av risikostyringen reduserer foretaket mengden av sikringsinstrument med 17 MNOK. Foretaket har dermed 133 MNOK av gjelden til fast rente, av totalt 190 MNOK. Det utgjør 70 prosent av den samlede gjelden.

Selv om andelen fast rente av den totale gjelden har endret seg, er Norwegian Salmon ASA fortsatt innenfor intervallet i strategien sin. Videre er strategien fortsatt den samme, men ved å ta opp gjeld med fast rente har de endret fremgangsmåten for å oppnå den planlagte strategien. Litt muntlig kan en si at veien til målet er endret, men målet er fortsatt det samme.

Reduksjonen av sikringsinstrumentet med 17 MNOK er en rebalansering, og det vil skje en delvis avvikling av 17 MNOK, som tidligere inngikk i sikringsforholdet. Sikringsbokføringen for de resterende 43 MNOK vil fortsette.

Etter IAS 39 ville en slik rebalansering og delvis avvikling ikke vært mulig på tilsvarende måte. Det er sannsynlig at en etter endringen under gjeldende standard ville målt en ineffektivitet dersom en fortsatte sikringsbokføringsforholdet. Effektiviteten av sikringsforholdet kunne også ha falt utenfor intervallet og en kunne dermed ha blitt tvunget til å avvikle sikringsforholdet, og eventuelt måtte opprette et nytt. (EY, 2014)

3.5 Sikring av en komponent av et nominelt beløp for en gruppe av objekter ("hedging layers of a group")

Under IAS 39 kan en som drøftet tidligere i oppgaven ikke øremerke en komponent av et nominelt beløp for en gruppe av objekter som sikringsobjekt. Det har i en del tilfeller ført til resultatføring av ineffektivitet. Vi kan illustrere denne utfordringen under IAS 39 med et eksempel:

Verdande Bank ASA har en portefølje av obligasjonsgjeld som til sammen utgjør MNOK 100 i nominelle verdier. Gjelden er tatt opp til fast rente. Banken ønsker flytende rente på innlån, og inngår derfor en rentebytteavtale, som bytter den faste renten til flytende rente. Banken har imidlertid anledning til å gjøre opp 30 prosent av obligasjonsgjelden til nominell verdi når som helst i løpet av løpetiden. Den andelen som kan gjøres opp når som helst, dvs. 30 prosent av nominell verdi av gjelden sikres ikke. Banken bytter kun rente for de øvrige 70 prosent.

For at sikringen skal kvalifisere til sikringsbokføring under IAS 39 må banken utpeke 70 prosent av gjelden som sikringsobjekt. Andelen utgjør per tidspunkt for inngåelse av sikringsforholdet MNOK 70.

Ett år etter inngåelse av sikringsforholdet har banken betalt tilbake MNOK 20 av gjelden. Banken har fortsatt en rentebytteavtale på MNOK 70, og sikrer operasjonelt fortsatt MNOK 70 av gjelden, men likevel må en nå redusere det sikrede beløpet for sikringsbokføringsformål. Det er fordi en ved inngåelse har sikret en prosentmessig andel av gjelden. Den nye beregningen blir slik: $MNOK\ 100 - MNOK\ 20 = MNOK\ 80 \times 70\ prosent = MNOK\ 56$.

Etter endringen blir det et tydelig skille mellom den operasjonelle sikringen, og den regnskapsmessige behandlingen av den. Sikringsinstrumentet utgjør som nevnt fortsatt MNOK 70, mens sikringsobjektet nå kun utgjør MNOK 56. Dette vil naturligvis kunne føre til en mengde med ineffektivitet som må resultatføres. Det er vår mening at denne løsningen etter IAS 39 gjenspeiler bankens risikostyring i finansregnskapet på en dårlig måte.

Dersom Verdande Bank har implementert IFRS 9 vil situasjonen bli en annen. Faktum er det samme, men ved inngåelse av sikringsforholdet øremerkes ikke 70 prosent av hele gjelden som sikringsobjekt, men den andelen som ikke inneholder rett til tilbakebetaling. Det betyr at MNOK 70 øremerkes som sikringsobjekt. Ett år etter inngåelse har banken betalt tilbake MNOK 20, men det får ingen påvirkning på sikringsbokføringen, fordi de tilbakebetalte MNOK 20 aldri inngikk i sikringsbokføringsforholdet. (EY, 2014)

Det er vår vurdering at dette er en viktig endring. Den vil i mange situasjoner få relativt store regnskapsmessige konsekvenser. Endringen vil medføre at en unngår resultatføring av ineffektivitet, som reelt sett ikke er ineffektivitet i et operasjonelt perspektiv, men et resultat av dårlig samsvar mellom den operasjonelle risikostyringen og den regnskapsmessige behandlingen av den.

4. Alternativer til sikringsbokføring

4.1 Introduksjon

Til nå i oppgaven har vi hatt fokus på bruk av sikringsbokføring. Det er imidlertid ikke alle foretak som ønsker eller kan drive sikringsbokføring av sine sikringsforhold. Det kan være på grunn av kompleksiteten, kravet til dokumentasjon el. Et foretak som ikke driver sikringsbokføring kan ofte oppleve å få en mismatch i regnskapet. Dette skyldes ofte som vi har nevnt tidligere, at sikringsinstrumentet som hovedregel vurderes til virkelig verdi med verdiendringer i resultatet. I et forsøk på å redusere mengden med mismatch mellom risikostyring og regnskapet har IASB gjort endringer knyttet til blant annet regnskapsføring av kontrakter til eget bruk og regnskapsføring av kredittrisiko. For å nyansere endringene i ny standard drøfter vi de nevnte endringene i det følgende.

4.2 Kontrakter til eget bruk

Muligheten for foretak til å benytte seg av virkelig verdi opsjon er gitt av IAS 39, og er videreført med enkelte endringer i IFRS 9. Etter både IAS 39 og IFRS 9 må gitte kriterier være oppfylt før bruken er tillatt. Når det kommer til bruken av virkelig verdi opsjon på kontrakter til eget bruk har det skjedd en vesentlig endring fra gjeldende til ny standard.

Av definisjonen på virkeområdet til IAS 39 kommer det frem at standarden kommer til anvendelse på:

(...) kontrakter om kjøp eller salg av en ikke-finansiell gjenstand som kan gjøres opp netto i kontanter eller i et annet finansielt instrument eller ved bytte av finansielle instrumenter, som om kontraktene var finansielle instrumenter, unntatt kontrakter som er inngått og fortsatt innehas med det formål å motta eller levere en ikke-finansiell gjenstand i samsvar med foretakets forventede innkjøps-, salgs- eller bruksbehov (IAS 39.5).

Dermed har ikke IAS 39 anvendelse på kontrakter til eget bruk, slik det eksplisitt kommer frem av standarden.

Problematikken med at kontrakter til eget bruk ikke var dekket av standarden kan illustreres med følgende eksempel:

Aluminiumsprodusenter er avhengig av store mengder elektrisitet. Det er ikke unaturlig at de inngår kontrakter om kjøp av strøm i fremtiden, og at de benytter derivater for å sikre prisen. Slike kontrakter om kjøp av strøm faller generelt innunder kontrakter til eget bruk. Således faller disse kontraktene utenfor virkeområdet til IAS 39. Konsekvensen av dette er at derivatet står til virkelig verdi med endring over resultat, mens kontrakten om kjøp av strøm ikke står til virkelig verdi med endring over resultat. Dermed oppstår et såkalt accounting mismatch.

Under virkeområdet til IFRS 9, jf. standardens punkt 2.4, har det kommet inn at standarden også skal gjelde for kontrakter øremerket til måling etter virkelig verdi over resultat i samsvar med 2.5:

A contract to buy or sell a non-financial item that can be settled net in cash or another financial instrument, or by exchanging financial instruments, as if the contract was a financial instrument, may be irrevocably designated as measured at fair value through profit or loss even if it was entered into for the purpose of the receipt or delivery of a non-financial item in accordance with the entity's expected purchase, sale or usage requirements. This designation is available only at inception of the contract and only if it eliminates or significantly reduces a recognition inconsistency (sometimes referred to as an 'accounting mismatch') that would otherwise arise from not recognising that contract because it is excluded from the scope of this Standard.

En har dermed anledning til å benytte virkelig verdi opsjon på slike kontrakter. Dette vil gi en endring over resultat med motsatt fortegn av endringen i resultat fra derivatet. En oppnår dermed å fjerne den potensielle volatiliteten i resultatregnskapet uten bruk av sikringsbokføring.

Alternativt har en etter IAS 39, og en kan fortsatt etter IFRS 9 velge sikringsbokføring om kriteriene til sikringsbokføring er oppfylt. Likevel er det sannsynlig at mange ikke har drevet sikringsbokføring som følge av de relativt omfattende kravene. Dermed kan endringen føre med seg at foretakene som har sikret kontrakter til eget bruk, men ikke drevet sikringsbokføring, vil få mer stabile og i større grad rettvise finansregnskap.

4.3 Bruk av virkelig verdi opsjon på kredittrisiko

Dersom et foretak under IAS 39 velger å benytte virkelig verdi opsjon for en forpliktelse, så går hele endringen i virkelig verdi over resultatet (IAS 39.9). Den totale endringen i virkelig verdi av en forpliktelse inneholder flere elementer. To sentrale elementer er endring i rentemarked og endring i egen kredittrisiko. Ved sikring av en forpliktelse inngår typisk foretaket et derivat. Derivatet dekker gjerne endring i rentemarkedet, men ikke endringer i egen kredittrisiko. Derfor er endringen i virkelig verdi av forpliktelsen forskjellig fra endringen i virkelig verdi av derivatet. Det fører til en nettoeffekt i resultatet.

Under IFRS 9 skal den delen av endringen i virkelig verdi av forpliktelsen som skyldes endringer i kredittrisiko presenteres under OCI (IFRS 9.5.7.7). Resterende andel av endringen i virkelig verdi skal resultatføres. Dette skal gjøres så langt en slik behandling ikke skaper eller forsterker en såkalt accounting mismatch.

Behandlingen under IFRS 9 vil føre til at nettoeffekten i resultatet blir mindre, fordi endringen i virkelig verdi av forpliktelsen som skyldes endringer i kredittrisiko ikke havner i resultatet.

Foretakene som sikrer endringer i rentemarkedet, men ikke endring i kredittrisiko vil som følge av endringen få et resultatregnskap som i større grad reflekterer foretakets egen risikostyring. Denne løsningen går dermed frem som et reelt alternativ til å drive sikringsbøkføring i en del tilfeller.

Endringen kan illustreres ved at en bank tar opp obligasjonsgjeld til fast rente. Obligasjonsgjelden er målt til virkelig verdi med endring over resultat, ved bruk av virkelig verdi opsjon. Banken har samtidig skaffet seg en rentebytteavtale for å bytte fra fast til flytende rente. Rentebytteavtalen endrer hovedsakelig virkelig verdi avhengig av hvordan rentemarkedet utvikler seg. Virkelig verdi av obligasjonsgjelden endrer seg hovedsakelig ved endringer i rentemarked, og i selskapets egen kredittrisiko.

I illustrasjonen under er verdiendringen for obligasjonsgjelden totalt 20 000, hvorav 10 000 skyldes endringer i markedsrente, og de resterende 10 000 skyldes endringer i egen kredittrisiko. Resultatforskjellen mellom IAS 39 og IFRS 9 er som en ser av illustrasjonen betydelig. Etter IAS 39 får en et resultat for perioden lik 10 000, mens en etter IFRS 9 får resultat for perioden lik null.

Banken har obligasjonsgjeld til virkelig verdi over resultat		Periode
Nominell verdi av obligasjonsgjeld	-100 000	
Nominell verdi av derivat	-	
Virkelig verdi obligasjonsgjeld		-120 000
Verdiendring obligasjonsgjeld		-20 000
- Verdiendring som skyldes endringer i markedsrente		-10 000
- Verdiendring som skyldes endringer i egen kredittrisiko		-10 000
Verdiendring derivat		10 000
Resultat etter IAS 39		
Finansinntekt (-) / finanskostnad (+) (verdiendring obligasjonsgjeld)		20 000
Finansinntekt (-) / finanskostnad (+) (verdiendring derivat)		-10 000
Resultat for perioden (underskudd (+) / overskudd (-))		10 000
Resultat etter IFRS 9		
Finansinntekt (-) / finanskostnad (+) (verdiendring obligasjonsgjeld)		10 000
Finansinntekt (-) / finanskostnad (+) (verdiendring derivat)		-10 000
Resultat for perioden (underskudd (+) / overskudd (-))		-
Andre inntekter og kostnader (OCI)		10 000

Figur 20. Eksempel bruk av virkelig verdi opsjon på kredittrisiko.

Regnskapsføring etter IAS 39		Regnskapsføring etter IFRS 9	
Periode		Periode	
K Obligasjonsgjeld	20 000	K Obligasjonsgjeld	20 000
D Finanskostnad	20 000	D Finanskostnad	10 000
		D Andre inntekter og kostnader (OCI)	10 000
D Derivat	10 000		
K Finansinntekt	10 000	D Derivat	10 000
		K Finansinntekt	10 000

Figur 21. Eksempel bruk av virkelig verdi opsjon på kredittrisiko – bokføring.

Som en ser av eksempelet vil endringen knyttet til regnskapsføring av egen kredittrisiko gi et større samsvar mellom foretakets sikring og den regnskapsmessige behandlingen av sikringen. Vi mener løsningen etter IAS 39 i mange tilfeller gir et feilaktig bilde. Dette begrunner vi med at foretakene ofte holder gjelden til forfall og yter de fastsatte kontantstrømmene, og at endringer i egen kredittrisiko får i så måte ingen reell gevinst eller tap. Dette gjelder så langt

foretaket ikke kjøper egen gjeld til virkelig verdi. Løsningen etter IFRS 9 gir et reelt alternativ til sikringsbokføring, og vi tror at en del foretak kan komme til å benytte denne løsningen fremfor sikringsbokføring, for å spare tid og kostnader i forbindelse med dokumentasjon av sikringsforholdet.

5 Konklusjon

Oppgavens problemstilling var: "Vil endringene knyttet til sikringsbokføring fra IAS 39 til IFRS 9 føre til et finansregnskap som i større grad reflekterer foretakets risikostyring, og dermed gir brukerne mer beslutningsnyttig informasjon?"

For å svare på oppgavens problemstilling har vi drøftet endringene fra IAS 39 til IFRS 9 hva gjelder sikringsbokføring i lys av hvordan samsvaret er mellom foretakenes risikostyring og den regnskapsmessige behandlingen av sikringsforholdene.

Endringene knyttet til hva som kan kvalifisere som sikringsobjekt er etter vårt skjønn betydelige. Det at komponenter av et ikke-finansielt objekt under IFRS 9 kan utpekes som sikringsobjekt også for andre risikokomponenter enn bare valuta er en relativt stor endring. Vi tror at endringen blant annet kan bli av stor betydning for foretak som sikrer råvarerisiko.

Videre tror vi at åpningen for at flere grupper av objekter kvalifiserer som et sikringsobjekt vil medføre mer utstrakt bruk av sikringsbokføring for denne typen sikringsforhold. Når det gjelder muligheten etter IFRS 9 til sikring av en gruppes nettoposisjon så er det vår vurdering at dette øker samsvaret mellom risikostyring og regnskap, men at det på grunn av tilnærmingen under gjeldende standard til å sikre en andel av en bruttoposisjon vil ha liten eller ingen effekt i regnskapet. Det gjør at vi vurderer endringen til å være viktigere for de som utarbeider regnskapet, enn for brukerne for øvrig.

Under oppgavens kapittel 3 illustrerte vi forskjellen på å sikre en komponent av et nominelt beløp ved virkelig-verdi sikring gjennom en prosentandel av det nominelle beløpet, versus å beløpsfeste den faktisk sikrede komponenten. Muligheten for beløpsfesting etter IFRS 9 fjerner unødvendig ineffektivitet, og gir flere muligheter for økt samsvar mellom risikostyring og regnskap.

Det at det nokså rigide kvantitative kravet til sikringseffektivitet under IAS 39 er tatt bort etter ny standard stiller seg også i rekken av endringer som vi tror vil medføre en større grad av samsvar mellom risikostyring og finansregnskap. De regnskapsmessige konsekvensene av å havne marginalt utenfor intervallet under IAS 39 mener vi i mange tilfeller kan ha vært urettmessig store.

Rebalansering er en naturlig del av et foretaks risikostyring. Det at en rebalansering under IAS 39 er å anse som en avvikling, og eventuelt opprettelse av et nytt sikringsforhold er en klar

mismatch mellom risikostyring og finansregnskap. Innføringen av konseptene rebalansering og delvis avvikling mener vi gir økt konsistens mellom risikostyringen og den regnskapsmessige behandlingen av den.

Videre er endring knyttet til sikringsinstrument i hovedsak at også ikke-derivative finansielle eiendeler og forpliktelser kan benyttes som sikringsinstrument for andre eksponeringer enn bare valutarisiko. Vi er usikker på bredden av denne endringen, men den styrker uansett muligheten for samsvar mellom risikostyring og finansregnskap for de foretakene som benytter annet enn derivater som sikringsinstrument. Det ligger videre også en endring i IFRS 9 som gjør at innebygde derivater i finansielle eiendeler ikke lenger skilles ut. Det vil dermed foreligge færre tilgjengelige derivater som sikringsinstrument etter ny standard, men det må likevel sees i sammenheng med at en kan utpeke hele det finansielle instrumentet som sikringsinstrument.

I sum er det vår mening at endringene fra IAS 39 til IFRS 9 hva gjelder sikringsbokføring ikke bare gir flere muligheter for foretakene til å lage et større samsvar mellom den operasjonelle risikostyringen og finansregnskapet, men i mange tilfeller også en plikt. Plikten inntreer først når en har valgt å drive sikringsbokføring for et sikringsforhold. Det er fortsatt valgfritt å drive sikringsbokføring av et sikringsforhold, men når en først gjør det under IFRS 9, skal foretaket i stor grad sørge for at det er samsvar mellom risikostyring og finansregnskap. Kravet til å gjennomføre rebalansering, og det at muligheten for frivillig avvikling er tatt bort er kanskje de endringene hvor denne plikten tydeligst kommer frem.

IFRS 9 stiller dessuten som kriterium for regnskapsmessig sikring at den regnskapsmessige sikringen skal tilsvare det sikringsforholdet som faktisk benyttes i foretakets risikostyring. Kriteriet underbygger hvor viktig IASB mener det er med samsvar. Det er mulig å innfri kriteriet nettopp på grunn av endringene til ny standard.

Det er dermed tydelig at IASB ønsker at om et foretak først driver sikringsbokføring under IFRS 9, så skal det også være størst mulig grad av samsvar mellom risikostyring og finansregnskap.

Avslutningsvis i oppgaven drøftet vi også endringer knyttet til alternativer til sikringsbokføring. Endringene går i samme retning som endringene knyttet til sikringsbokføring, ved at de øker samsvaret mellom risikostyring og finansregnskap.

Det er vår konklusjon at finansregnskap avlagt etter IFRS 9 i større grad enn under gjeldende standard vil kunne reflektere foretakets operasjonelle risikostyring. Det vil kunne gi mer beslutningsdyktig informasjon til brukerne av regnskapet.

6 Svakheter med oppgaven

Oppgaven vår er skrevet med bakgrunn i et rent teoretisk fundament. Alle eksempler er fiktive, dog i noen grad basert på vår erfaring fra arbeidslivet. Det at eksemplene er fiktive medfører at de kan inneholde urealistiske beløpsstørrelser, og konsekvensene av endringene vi illustrerer kan få urealistiske utslag.

Videre er ikke standarden implementert enda. Vi har vurdert endringene mot problemstillingen ut fra et rent teoretisk perspektiv. Det gjenstår dermed å kunne observere hvilke virkninger implementeringen av IFRS 9 vil få med hensyn til sikringsbøkføring, og i hvilken grad implementeringen vil føre til økt samsvar mellom risikostyring og finansregnskap.

7 Videre arbeid

Oppgavens overordnede konklusjon er at finansregnskap avlagt etter IFRS 9 i større grad enn under gjeldende standard vil kunne reflektere foretakets operasjonelle risikostyring. Og at det vil kunne gi mer beslutningsdyktig informasjon til brukerne av regnskapet. Vi mener et interessant videre arbeid vil kunne være å observere hvilke konsekvenser implementeringen av IFRS 9 får med hensyn til sikringsbokføring, og i hvilken grad samsvaret mellom risikostyring og finansregnskap faktisk styrkes.

Videre nevnte vi i oppgaven at reglene for sikringsbokføring under IAS 39 trolig har hatt betydning for valg av operasjonell risikostyring. Vi tror derfor at videre arbeid også kan omfatte å se til hvilken effekt implementeringen av IFRS 9 får for foretakets valg av risikostyring.

Til slutt er det fortsatt slik at sikringsbokføring er valgfritt under IFRS 9. Det er ikke sikkert det er hensiktsmessig å la det være valgfritt. Vi mener en drøftelse rundt et eventuelt påbud, og hvilke konsekvenser det vil gi, kan danne grunnlag for et interessant videre arbeid.

8 Referanser

- BDO. (2015). *IFRS at a glance - IFRS 9 financial instruments*. Hentet 9. mars 2016 fra <http://www.bdointernational.com/Services/Audit/IFRS/IFRS%20at%20a%20Glance/Documents/IFRS%209.pdf>
- Ernst & Young [EY]. (2011). *Hedge accounting under IFRS 9 - a closer look at the changes and challenges*. Hentet 9. mars 2016 fra [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Hedge_accounting_under_IFRS_9_-_a_closer_look_at_the_changes_and_challenges/\\$FILE/Hedge_accounting_under_IFRS_9_GL_IFRS.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Hedge_accounting_under_IFRS_9_-_a_closer_look_at_the_changes_and_challenges/$FILE/Hedge_accounting_under_IFRS_9_GL_IFRS.pdf)
- EY. (2014). *Hedge accounting under IFRS 9*. Hentet 8. mars 2016 fra EY: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Hedge_accounting_under_IFRS_9/\\$File/Applying_Hedging_Feb2014.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Hedge_accounting_under_IFRS_9/$File/Applying_Hedging_Feb2014.pdf)
- IASB. (2011). *Agenda paper 3A: Financial Instruments (Replacement of IAS 39) Hedge accounting: Hedged items background and misunderstandings about risk components*. Hentet 4. mai 2016 fra IASB: <http://www.ifrs.org/Meetings/Pages/IASB-28-July-2011.aspx>
- IASB. (2011). *Rebalancing and Discontinuation*. Hentet 10. mars 2016 fra IASB: <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Financial-Instruments-A-Replacement-of-IAS-39-Financial-Instruments-Recognitio/Phase-III-Hedge-accounting/edcl/Pages/Rebalancing-and-Discontinuation.aspx>
- IASB. IAS 1. Hentet 11. mars 2016 fra <https://min.rettssystem.no/#/Dokument/gIASz2D1z20z28Nz29?directHit=1&dq=IAS%201>
- IASB. IAS 21. Hentet 11. mars 2016 fra <https://min.rettssystem.no/#/Dokument/gIASz2D21z20z28Nz29?directHit=1&dq=IAS%2021>
- IASB. IAS 32. Hentet 11. februar 2016 fra Rettsdata.no: <https://min.rettssystem.no/#/Dokument/gIASz2D32z20z28Nz29?directHit=1&dq=ias%2032>
- IASB. IAS 39. Hentet 5. februar 2016 fra Rettsdata: <https://min.rettssystem.no/#/Dokument/gIASz2D39z20z28Nz29?directHit=1&dq=ias%2039>
- IASB. IFRS 9. Hentet 11. februar 2016 fra <https://min.rettssystem.no/#/Dokument/gBVz2DIFRSz2D9>
- Korsvold, P. E., & Høidal, G. B. (2012). *Finansiell risikostyring*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- KPMG. (2013). *First Impressions: IFRS 9 (2013): Hedge accounting and transition*. Hentet 18. mars 2016 fra KPMG:

<http://www.kpmg.com/Global/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/first-impressions/Documents/first-impressions-hedging-dec2013.pdf>

KPMG. (2015). *Insights into IFRS 12th edition 2015/16*.

Madsen, R. (2015). *Ny IFRS for finansielle instrumenter*. Hentet 11. februar 2016 fra Magma: <https://www.magma.no/ny-ifrs-for-finansielle-instrumenter>

Mellemseter, S.-E., & Mørch, T. (2006). *Risikostyring i praksis*. Hentet 11. februar 2016 fra Magma: <https://www.magma.no/risikostyring-i-praksis>

Norges Bank Investment Management. *Ord og uttrykk*. Hentet 12. februar 2016 fra NBIM: <https://www.nbim.no/no/apenhet/ord-og-uttrykk/#R>

Norges Bank. *Valutakurs for Euro (EUR)*. Hentet 21. mars 2016 fra Norges Bank: <http://www.norges-bank.no/Statistikk/Valutakurser/valuta/EUR/>

Oslo Børs. (2013). *Alt du trenger å vite om Opsjoner, Forwards & Futures*. Hentet 30. mars 2016 fra Oslo Børs: <http://www.oslobors.no/obnewsletter/download/a94fd0fc105b42ed73f439e55e5a4b62/file/file/Alt%20du%20trenger%20å%20vite%20om%20opsjoner%20forwards%20futures%202013.pdf>

PricewaterhouseCoopers [PwC]. (2013). *Practical guide general hedge accounting*. Hentet 8. mars 2016 fra PwC: <https://inform.pwc.com/inform2/content?action=resource&id=0000001015262618.pdf>